

UNIVERZITA PARDUBICE
FAKULTA ZDRAVOTNICKÝCH STUDIÍ

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2019

Kristýna Šebková

Univerzita Pardubice
Fakulta zdravotnických studií

Role stomatologické sestry

Kristýna Šebková

Bakalářská práce

2019

Univerzita Pardubice
Fakulta zdravotnických studií
Akademický rok: 2015/2016

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE
(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Kristýna Šebková**
Osobní číslo: **Z14097**
Studijní program: **B5341 Ošetřovatelství**
Studijní obor: **Všeobecná sestra**
Název tématu: **Role stomatologické sestry**
Zadávající katedra: **Katedra ošetřovatelství**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

1. Studium literatury, sběr informací a popis současného stavu řešené problematiky.
2. Stanovení cílů a metodiky práce.
3. Příprava a realizace výzkumného šetření dle stanovené metodiky.
4. Analýza a interpretace získaných dat.
5. Zhodnocení výsledků práce.

Rozsah grafických prací: dle doporučení vedoucího

Rozsah pracovní zprávy: 35 stran

Forma zpracování bakalářské práce: tištěná/elektronická

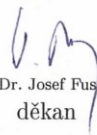
Seznam odborné literatury:

1. MAZÁNEK, Jiří a kol. Stomatologie pro dentální hygienistky a zubní instrumentářky. 1. vyd. Praha: Grada, 2015. 288 s. ISBN 978-80-247-4865-8.
2. NOVÁKOVÁ, Iva. Ošetřovatelství ve vybraných oborech. 1. vyd. Praha: Grada, 2011. 240 s. ISBN 978-80-247-3422-4.
3. PLEVOVÁ, Ilona a kol. Management v ošetřovatelství. 1. vyd. Praha: Grada, 2012. 304 s. ISBN: 978-80-247-3871-0.
4. PLEVOVÁ, Ilona a kol. Ošetřovatelství I. 1. vyd. Praha: Grada, 2011. 288 s. ISBN 978-80-247-3557-3.
5. SLEZÁKOVÁ, Lenka a kol. Stomatologie I: pro SZŠ a VOŠ. 1. vyd. Praha: Grada, 2016. 256 s. ISBN 978-80-247_5826-8.

Vedoucí bakalářské práce: **Mgr. Lucie Chrudimská, DiS.**
Katedra ošetřovatelství

Datum zadání bakalářské práce: **1. prosince 2015**

Termín odevzdání bakalářské práce: **9. května 2019**

prof. MUDr. Josef Fusek, DrSc.
děkan

L.S.

PhDr. Kateřina Horáčková, DiS.
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 8. dubna 2019

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracoval samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využil, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byl jsem seznámen s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Beru na vědomí, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů, a směrnicí Univerzity Pardubice č. 9/2012, bude práce zveřejněna v Univerzitní knihovně a prostřednictvím Digitální knihovny Univerzity Pardubice.

V Pardubicích dne 9. 5. 2019

Kristýna Šebková

PODĚKOVÁNÍ

Ráda bych poděkovala Mgr. Lucii Chrudimské, DiS. za odborné vedení, ochotu a trpělivost, kterou mi v průběhu zpracování bakalářské práce věnovala. Mé poděkování také patří mým rodičům, kteří mi byli oporou po celou dobu studia.

ANOTACE

Bakalářská práce je zaměřena na roli stomatologické sestry. Teoretická část je zaměřena na definici oboru stomatologie a jeho odvětví, charakteristiku práce sestry na stomatologickém pracovišti, edukaci ve stomatologii a podrobněji se věnuje vzdělání a vzděláváním pracovníků ve stomatologii. Výzkumná část obsahuje průzkumnou sondu, jejímž cílem bylo zjistit, jaké je vzdělání sester ve stomatologických ordinacích, jejich povědomí o jejich kompetencích a zda se podílejí na edukaci pacientů.

KLÍČOVÁ SLOVA

edukace, kompetence, stomatologie, stomatologická sestra, vzdělávání

TITLE

The Role of a Dental Nurse

ANNOTATION

The bachelor thesis is focused on the role of a dental nurse. The theoretical part is focused on the definition of dentistry field including its branches, characteristics of work of the nurses at the dental workplace and the system of education and training of workers in dentistry. The research part contains a survey and aims to discover more about the education of nurses in dentistry, awareness of their competencies and measure their participation in the education of patients.

KEYWORDS

education, competence, dentistry, dental nurse, training

OBSAH

Úvod	11
Cíle práce	13
I Teoretická část.....	14
1 Stomatologie	14
1.1 Vyšetřovací metody ve stomatologii.....	15
1.1.1 Anamnéza	15
1.1.2 Místní vyšetření	16
1.1.3 Vyšetření zobrazovacími metodami	16
1.1.4 Laboratorní vyšetření.....	17
2 Charakteristika práce asistenta zubního lékaře na stomatologickém pracovišti	18
2.1 Zařízení zubní ordinace.....	18
2.2 Hygienický režim na stomatologických pracovištích	19
3 Edukace	21
3.1 Vymezení základních pojmů v edukaci	21
3.2 Edukace ve stomatologii	22
4 Vzdělání asistentů zubního lékaře.....	23
4.1 Pregraduální studium	23
4.2 Postgraduální studium.....	23
4.3 Kategorie zdravotnických pracovníků ve stomatologii.....	24
4.3.1 Všeobecná sestra	24
4.3.2 Praktická sestra	26
4.3.3 Dětská sestra	27
4.3.4 Zubní instrumentárka.....	28
4.3.5 Dentální hygienistka	28
4.3.6 Zubní technik	29
II Praktická část.....	30

Výzkumné otázky.....	30
5 Metodika výzkumu	31
5.1 Charakteristika výzkumného souboru.....	31
5.2 Sběr dat.....	31
5.3 Dotazníkové šetření.....	31
6 Analýza dat.....	32
7 Diskuze.....	46
8 Závěr	50
9 Použitá literatura	51
10 Přílohy.....	54

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1: Zastoupení zdravotníků	32
Obrázek 2: Výhoda zdravotnického vzdělání	34
Obrázek 3: Čtení odborných publikací	38
Obrázek 4: Podpora v sebevzdělávání od zaměstnavatele.....	39
Obrázek 5: Forma podpory v sebevzdělávání.....	40
Obrázek 6: Náplň práce	41
Obrázek 7: Povědomí o kompetencích	42
Obrázek 8: Pomůcky k edukaci	44
Obrázek 9: Témata edukace.....	45

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1: Vzdělání respondentů	33
Tabulka 2: Délka praxe	35
Tabulka 3: Účast na vzdělávacích akcích	36
Tabulka 4: Vzdělávací akce	37
Tabulka 5: Kdo edukuje pacienty	43

SEZNAM ZKRATEK

CT	Computer Tomography
CŽK	centrální žilní katetr
DÚ	dutina ústní
FF	fyziologické funkce
HCD	horní cesty dýchací
KPR	kardiopulmonální resuscitace
MR	magnetická rezonance
OA	osobní anamnéza
OPG	ortopantomogram
ORL	otorinolaryngologie
PMK	permanentní močový katetr
PŽK	periferní žilní katetr
RTG	rentgen
Sb.	Sbírka zákonů
WHO	World Health Organization

ÚVOD

Pro mou bakalářskou práci jsem si vybrala téma, ve kterém se zabývám rolí stomatologické sestry. Práce je rozdělena na dvě části – část teoretickou a výzkumnou.

V zubních ordinacích pracují asistenti zubního lékaře s různými druhy vzdělání, a není to vždy vzdělání zdravotnické. Dle vyhlášky č. 99/2012 Sb. může v zubním lékařství pracovat všeobecná sestra, pokud je zde poskytována ošetřovatelská péče, dentální hygienistka nebo zubní instrumentářka, pokud jsou vykonávány činnosti podle jiného právního předpisu (§ 16 a 40 vyhlášky č. 55/2011 Sb.), jestliže tyto činnosti neprovádí zubní lékař. Od 1. září 2017 se mohou ve spolupráci se zubním lékařem podílet na preventivní, léčebné, rehabilitační, paliativní, neodkladné, diagnostické a dispenzární péči také praktické sestry, dětské sestry, zdravotničtí záchranáři a porodní asistentky.

Hlavním cílem mé práce je zjistit, jaká je náplň práce asistentů, pracujících v ordinacích zubního lékaře, jaké je jejich vzdělání a jestli se ve všech případech jedná o zdravotníky. Dále zjišťuji, zda jsou si asistenti zubního lékaře vědomi toho, že vykonávají činnosti dle svých kompetencí, stanovených novelizovanou vyhláškou č. 55/2011 Sb. (o činnostech zdravotnických pracovníků a jiných odborných pracovníků). V teoretické části jsou tedy podrobně rozebrány kategorie pracovníků v zubním lékařství spolu s činnostmi, které stanovením uvedené vyhlášky mohou vykonávat.

Klíčovou součástí preventivní péče ve stomatologii je edukace, která je také v náplni práce asistentů zubních lékařů. Správnou technikou čištění zubů lze předcházet onemocněním paradontu a onemocněním zubním kazem (Mazánek a kol., 2015). Dlouhodobě nedostatečná péče o dutinu ústní způsobuje závažnější onemocnění celého lidského organismu. Přemnožení patologických mikroorganismů v ústech může být zdrojem infekce pro tělo (Chrudimská, 2017, str. 20). Onemocnění dásní a závěsného aparátu zubů například souvisí s diabetem mellitem a plicními chorobami. Bakterie, které způsobují zánět, se mohou dostávat přímo do krevního oběhu nebo dýcháním do plic. Těmito cestami se nebezpečné látky dostanou do celého těla. (Zouharová, 2012, str. 6).

Je proto nutné, aby stomatologové a jejich asistenti perfektně informovali pacienty, aby se starali o zuby a předávali jim dostupné informace, které je k péči motivují (Zouharová, 2012, str. 7). Asistent zubního lékaře by měl být aktivním článkem v edukaci o správné péči o dutinu ústní.

Pokud chtějí asistenti zubního lékaře vykonávat svou práci zodpovědně, nestačí pouze praxe v ordinaci, ale je žádoucí se soustavně vzdělávat. Celoživotní vzdělávání je povinné, ale není dáno, v jaké formě a jak často má vzdělávání probíhat. Není stanovena kontrola tohoto vzdělávání ani její způsob. V některých zařízeních proto vzdělávání neprobíhá a není stanoven žádný plán osobního a profesního růstu zaměstnanců. Jelikož je zdravotnictví obor, ve kterém dochází k rychlým změnám, je zapotřebí, aby se ke zdravotníkům nové informace prostřednictvím vzdělávání pravidelně a systematicky dostávaly a nedocházelo pak ke zhoršení kvality péče poskytované pacientům (Hekelová, 2018, str. 2-3).

CÍLE PRÁCE

1. Popsat základní teoretická východiska k tématu
2. Zjistit kvalifikační vzdělání a zájem asistentů zubního lékaře o celoživotní vzdělávání
3. Zjistit jaké jsou kompetence a reálná náplň práce asistentů zubního lékaře
4. Zjistit, zda se asistent zubního lékaře podílí na edukaci pacienta

I TEORETICKÁ ČÁST

1 STOMATOLOGIE

Stomatologie je lékařský obor, zabývající se diagnostikou, léčbou a prevencí dutiny ústní a orgánů, které k dutině ústní patří (Slezáková et al., 2016, s. 29). Cílem tohoto oboru je zabezpečit adekvátní úroveň orálního zdraví obyvatelstva všech věkových skupin. Koncepčně vychází z nejnovějších vědeckých poznatků a z mezinárodně uznávaných programů zvyšování kvality zdraví, zejména z dokumentů WHO (Dostálová, Seydlová et al., 2008, s. 13). Stomatologie se z odborného hlediska člení na řadu podoborů, jsou to konzervační, protetické, chirurgické a dětské zubní lékařství, dále ortodontie a parodontologie včetně onemocnění ústní sliznice. V posledních desetiletích vznikají a rozvíjejí se i další obory, mezi které patří stomatologická rentgenologie, forenzní stomatologie, gerontostomatologie, gnatologie, orofaciální onkologie, epitetika, estetická stomatologie a preventivní zubní lékařství (Mazánek et al., 2014, s. 19).

Záchovná stomatologie se zaměřuje na onemocnění zubní dřevě a terapii tvrdých zubních tkání. (Dostálová, Seydlová et al., 2008, s. 13). Mezi základní onemocnění zubů patří zubní kaz (caries dentis), zánět zubní dřevě (pulpitis) a zánět závěsného aparátu zubu (periodontitis). Z hlediska postižení zubů se záchovná stomatologie dělí na dva podobory. Kariologii, která řeší příčinu vzniku zubního kazu, zabývá se jeho diagnostikou a léčbou. A endodoncii, která se věnuje léčení komplikací zubního kazu, kdy již infekce proběhla do zubní dřevě a případně i ke tkáním v okolí hrotu zubního kořene (Mazánek et al., 2015, s. 18).

Orální chirurgie a maxilofaciální chirurgie se zabývá diagnostikou a léčením mnoha onemocnění, jakými jsou zánětlivé choroby vzniklé jako komplikace a následky neléčeného zubního kazu, ortodontické anomálie a deformity obličeje, nádorová onemocnění v oblasti DÚ, lební báze, očníce a krku. A úrazy zubů a obličejové kostry. Tento obor se dělí na chirurgii orální, která zahrnuje chirurgické výkony na zubech, alveorálních výběžcích čelistí a přilehlých měkkých tkání DÚ, a chirurgii kraniofaciální, která se zabývá složitějšími chirurgickými výkony v oblasti obličeje, krku a DÚ (Mazánek et al., 2015, s. 18).

Protetická stomatologie se zabývá nahrazováním hrubě poškozených nebo ztracených zubů, měkkých tkání DÚ a obličeje a kostí splachnokrania i neurokrania (Mazánek a kol., 2014, s. 20).

Paradontologie se zabývá patologickými pochody, které poškozují tkáň kolem zubu a chorobami ústní sliznice. V současnosti se paradontóza (terminologicky správně parodontitida) svými odbornými problémy dostává na stejnou úroveň, jako je tomu u onemocnění zubním kazem, jeho prevence a léčením. Je to dáno tím, že v důsledku onemocnění paradontu ztrácí obyvatelstvo přibližně stejné procento zubů jako při onemocnění zubním kazem a jeho komplikacích. Náplní oboru je také výchova populace ke správným zásadám orální hygieny (Mazánek et al., 2014, s. 21).

Dětská stomatologie se zaměřuje na stomatologickou problematiku dětí a adolescentů. Zvláštnosti ošetřování spočívají především v odlišném profesionálním jednání s dětským pacientem a schopnosti lékaře zvládnout přítomnost rodičů a získat rodiče i dítě pro aktivní spolupráci v péči o orální zdraví (Mazánek et al., 2015, s. 19).

Ortodoncie se věnuje studiu příčin vzniku anomálních postavení, prořezávání a tvaru zubů a čelisti. Zabývá se diagnostikou a léčbou nepravidelností skusu a prevencí těchto anomálií (Mazánek et al., 2015, s. 19).

Stomatologická rentgenologie je v současnosti samostatně definovaná stomatologická subdisciplína, která prodělává mimořádný vývoj spojený s objevy a zaváděním nových zobrazovacích metod, mezi které patří např. CT, MR, PET (Mazánek et al., 2015, s. 19).

1.1 Vyšetřovací metody ve stomatologii

Vyšetření pacienta se ve stomatologii zaměřuje cíleně na vyšetření dutiny ústní, obličej a přilehlých částí krku. Na základě vyšetření se stanovuje diagnóza onemocnění, po které následuje stanovení léčebného postupu a jeho provedení. Mezi vyšetřovací metody patří anamnéza, místní vyšetření, zobrazovací vyšetření, laboratorní vyšetření a doplňující vyšetření (Mazánek et al., 2014, s. 115).

1.1.1 Anamnéza

Anamnéza se skládá z anamnézy osobní, rodinné, sociální, dentální a nynějšího onemocnění.

Osobní anamnéza zahrnuje dosavadní choroby pacienta včetně vážných úrazů, dětských nemocí, prodělaných operací a alergií na antibiotika, anestetika, či analgetika. Dále zahrnuje údaje o nadměrném užívání psychotropních látek. Důležitou součástí OA je také dlouhodobé užívání léků, pohyb pacienta v exotických zemích a možný kontakt s infekčními chorobami. U žen je důležitý dotaz na těhotenství (Mazánek et al., 2014, s. 115).

Součástí rodinné anamnézy jsou rodinné údaje o závažných dědičných chorobách a upozorňuje na genetické dispozice k různým onemocněním (Mazánek et al., 2014, str. 115).

Sociální anamnéza se skládá z údajů o rodinném zázemí a pracovním prostředí pacienta, způsobu života a charakteru zaměstnání (Mazánek et al., 2014, str. 115).

Účelem dentální anamnézy je postihnout aktuální problémy pacienta. Zaznamenávají se zde orální hygienické návyky a dosavadní zkušenosti se zubním ošetřením pacienta (Mazánek et al., 2014, str. 115).

V anamnéze nynější onemocnění se hodnotí údaje o vzniku, dosavadním průběhu obtíží a léčení choroby (Mazánek et al., 2014, str. 115).

1.1.2 Místní vyšetření

V zubním lékařství se místní vyšetření dělí na vyšetření zevní (extraorální) a vyšetření dutiny ústní včetně zubů (orální vyšetření). U extraorálního vyšetření se užívá základních prostředků fyzikálního vyšetření. Patří mezi ně aspekce, palpce, perkuse a auskultace. V tomto vyšetření se hodnotí hlava (držení, pohyblivost, velikost a tvar lebky), obličej (asymetrie, barva a charakter kůže, funkce hlavových nervů a kontury obličejových kostí), krk (otoky, asymetrie krku, vyšetření lymfatických uzlin, štítné žlázy a velké slinné žlázy) a čelistní kloub (pohyblivost kloubu, odchylky při otvírání a zavírání úst, bolestivost) (Slezáková et al., 2016, str. 37; Mazánek et al., 2014, str.116).

Při orálním vyšetření se hodnotí změny na sliznicích dutiny ústní včetně ústní části hltanu, tonzilách a jazyku. Součástí je také vyšetření chrupu jako celku, vztahů zubních oblouků a jednotlivých zubů a jejich paradontu (Mazánek et al., 2015, str. 89). Orální vyšetření hodnotí úroveň orální hygieny. K vyšetření se užívá zubní zrcátko, pinzeta, sondy, ústní lžice a sprej pro orientační test vitality (Slezáková et al., 2016, str. 37; Mazánek et al., 2014, str.116).

1.1.3 Vyšetření zobrazovacími metodami

Orální a extraorální snímky se zhotovují při rentgenologickém vyšetření. Jedním z nejpoužívanějších diagnostických přístrojů je panoramatický rentgen (OPG). OPG zobrazí kompletně celý chrup. Toto rentgenové vyšetření se provádí u dospělých při preventivní prohlídce přibližně jednou za dva roky, popřípadě v rámci ošetření pacienta s akutním problémem. U dětí se této vyšetřovací metody užívá jen zřídka, především pro potřeby ortodontie (Horníčková, 2009, str. 57; Mazánek et al., 2015, str. 91).

Mezi další zobrazovací metody patří např. sialografie. Jedná se o rentgenové vyšetření průchodnosti slinných žláz pomocí kontrastní látky. Výpočetní tomografie (CT), magnetická rezonance (MR) a ultrasonografické vyšetření (Mazánek et. al, 2015, str. 91).

1.1.4 Laboratorní vyšetření

Laboratorní vyšetření zahrnuje vyšetření biochemické, hematologické, mikrobiologické, imunologické a sérologické. V praxi je běžné zejména vyšetření krevního obrazu, koagulační vyšetření, chemické vyšetření moči a stanovení glykemie (Mazánek et. al, 2015, str. 91).

2 CHARAKTERISTIKA PRÁCE ASISTENTA ZUBNÍHO LÉKAŘE NA STOMATOLOGICKÉM PRACOVÍŠTI

Charakter práce na stomatologickém pracovišti vyžaduje od sestry odborné znalosti z oboru stomatologie a dalších klinických oborů (chirurgie, vnitřního lékařství, ORL, onkologie, psychologie, dermatovenerologie, pediatrie). Sestra musí zvládat specifické výkony typické pro tento obor. Musí mít dobré komunikační schopnosti a znalosti léčebných postupů ve stomatologii. Zajišťuje chod zubní ordinace, objednává klienty, doplňuje a kontroluje expiraci používaných léků a materiálů, dohlíží na správnou přípravu a údržbu používaných přístrojů a asistuje zubnímu lékaři. Sestra edukuje pacienta, případně jeho rodiče o technice péče o zuby, zvláště ústní hygieny při konkrétním onemocnění, předvede a vysvětlí používání zubní náhrady a ortodontických aparátů, učí místně aplikovat léky (Nováková, 2011, s. 184; Váchová, Zichová, 2007, s. 35-36).

V současné době do stomatologie pronikají stále novější technologie. Před uvedením nových přístrojů a metod do praxe lékař vždy nejprve seznámí a proškolí sestru s funkcí a obsluhou přístrojů, aby mu byla při práci spolehlivým asistentem. Některé z mála přístrojů obsluhuje sestra sama (OPG), ale u většiny z nich lékaři asistuje. Získané znalosti může sestra použít k edukaci klienta a je připravena i na případné otázky z jeho strany. Nedílnou součástí její práce kromě zmíněné asistence a komunikace s klienty jsou administrativní práce. V roli sestry je také psychická podpora klienta, protože do zubních ordinací stále ještě přicházejí klienti, kteří mají z ošetření obavy, a to zejména u dětí, kdy je stomatologická péče náročná a vyžaduje zvlášť citlivý přístup (Horníčková, 2009, str. 58; Weber, 2012, str. 127).

2.1 Zařízení zubní ordinace

Zubní ordinace je ambulantní zařízení, které poskytuje preventivní a léčebnou péči. Hlavní součástí vybavení ordinace je stomatologická souprava. Mezi další vybavení patří sedačky pro sestru a lékaře, horkovzdušný sterilizátor, olejový sterilizátor a amalgamátor. Amalgamátor je přístroj, používající se k mechanické přípravě amalgámu. V přístroji se uskutečňuje promísení rtuti s pilinami slitin kovů vibračním mechanismem. Dávka obou složek je z výroby připravena v kapslích anebo se přesně odměřené dávky obou složek vloží do pouzdra amalgamátoru. Nedílnou součástí každé ordinace je též psací stůl s počítačem a svítílnou, pracovní odkládací

stolek, skříňky na nástroje a léky, nádoby na odpady (Mazánek et al., 2015, s. 112-114; Slezáková et al., 2016, str. 30).

Kromě elektrické a turbínové vrtačky jsou na zubní soustavě uloženy další přístroje – vzduchový vyfukovač, vodní stříkačka, elektrokauter, ultrazvukový odstraňovač zubního kamene, svítidlo a odsavače slin. Odsavače se uvádějí do funkce prostým vytažením nástavce ze soupravy při zavedení koncovky savky do úst pacienta. Po straně soupravy je plivátko s přívodem vody a místem pro sklenici vody k ústním výplachům pacienta (Mazánek et al., 2015, str. 112-114; Slezáková et al., 2016, str. 30).

2.2 Hygienický režim na stomatologických pracovištích

Mezi největší riziko na stomatologických pracovištích patří kapénková infekce. Velký nárůst této infekce vznikl v důsledku zavedení turbínových vrtaček. Proud chladící vody společně se vzduchem, obojí pod tlakem, naráží na zubní tkáň, strhávají patogenní i nepatogenní mikroorganismy, úlomky skloviny a výplní a ve směsi se slinami vytváří aerosolový mrak. Tento aerosolový mrak zasahuje ošetřujícího a rozprostírá se v celé ordinaci. Proto je důležitá ochrana lékaře štítem nebo alespoň brýlemi a rouškou. Sestra po celou dobu výkonu zajišťuje odsávání přímo u zdroje aerosolu. V ordinaci je přítomna pouze sestra, lékař a pacient. Aerosol zároveň kontaminuje nechráněné plochy a předměty, sekundárně pak těmito předměty může dojít k infekci dalšího pacienta. Podobný příklad může nastat i při ručním čištění nástrojů bez předešlé dekontaminace, i když hlubší aerosol, který je ještě rizikovější, se rychleji usazuje a šíří se jen v omezeném prostoru. Stejně riziko vzniká při oplachování znečištěných předmětů (např. otisků) pod tekoucí vodou. Kapénkovou infekci může šířit také nachlazený pacient a ošetřující personál při zanedbání hygienických zásad (Podstatová, 2010, s. 22).

Při běžném vyšetření pacienta je zubní lékař v kontaktu s kůží a sliznicí pacienta, proto je nutné, aby používal rukavice. Rukavice používá lékař pro každého pacienta nové, aby zamezil kontaktnímu přenosu nákazy z pacienta na ošetřujícího a naopak. Při výkonech v dutině ústní může stomatolog poškodit sliznice a tkáň nebo do nich proniknout. Stomatologická pracoviště se řadí mezi pracoviště se zvýšeným protiepidemickým režimem a vyšším výskytem vzniku infekce virovou hepatitidou B a C. Zaměstnanci se musí podrobit povinnému zvláštnímu očkování proti virové hepatitidě B (Podstatová, 2010, s. 23).

V pracovním prostředí dále působí řada chemických škodlivin (výplňové a protetické materiály, pryskyřice, anestetika aj.), které dráždí kůži rukou, sliznice a některé z nich působí

jako alergeny. Kovová rtuť patří mezi nejdůležitější škodliviny. Při pokojové teplotě se z ní mohou uvolňovat páry do ovzduší ordinace. Sestra při manipulaci se rtuť a amalgamy dodržuje příslušná opatření, která jsou stanovena legislativou. Ruční zhotovování amalgamů je minulostí. V kontextu se zákonem o nakládání s odpady vzniklo opatření k likvidaci dentálního odpadu se rtuť. Prvotně je odpad zachytáván v separátorech amalgamu, který je součástí stomatologických souprav. Zachycovače separátorů musí být pravidelně čištěny a kontrolovány. Odpad se shromažďuje do nepropustných nádob a po jejich naplnění je odpad předán smluvní firmě, zajišťující jeho transport a odstranění (Podstatová, 2010, s. 23).

Aby se zamezilo rizikům, ohrožujícím zdraví pacientů a personálu, musí být hygienicko-epidemiologickému režimu vyčleněn zvláštní čas v harmonogramu sestry. Před zahájením ordinace sestry připraví čerstvé dekontaminační a dezinfekční roztoky, otře všechny odkryté plochy v ordinaci utěrkou navlhčenou v dezinfekčním roztoku, odkryje instrumentační stolky a zubní soupravu včetně křesla a uvede ji do provozu, vyvětrá ordinaci a čekárnu, nachystá primární obaly (kontejnery, kazety, papírové obaly, apod.) s vysterilizovaným materiálem či nástroji a připraví je na obvyklé místo, připraví běžnou agendu (denní pracovní záznamy, objednávací kartu, apod.). V průběhu ordinace po každém pacientovi a před pozváním dalšího sebere použité nástroje a uloží je do připravených dekontaminačních roztoků, odstraní jednorázový použitý pohárek na vyplachování úst, očistí a vydezinfikuje plivátko, otře dezinfekčním roztokem exponované plochy křesla, dekontaminuje koncové části použitých kolínek a násadců, nechá odmočit a očistí sklíčko na míchání cementu a špachtli, vymění odsávačku, připraví nový kontejner s nástroji pro dalšího pacienta, připraví ordinaci při náročnějších chirurgických výkonech, při protetických výkonech odnese dekontaminované rozdělané výrobky do laboratoře, zapisuje výkony a objednává pacienta. Po skončení ordinace vydezinfikuje a uklidí všechny plochy, přístroje a nástroje, včetně křesla, připraví nástroje, pomůcky a materiály ke sterilizaci, dekontaminuje sifon umývadla, výlevky a plivátka zubních souprav dezinfekčním roztokem (Podstatová, Halířová, 2012, s.43-45).

3 EDUKACE

Podmínkou k tomu, aby mohla sestra vykonávat roli edukátorky, je vysoká úroveň znalostí z oblasti medicíny a ošetrovatelství. Mimo to by měla mít dostatek empatie, dobré komunikační schopnosti a projevovat pacientovi ochotu pomoci. Sestra podává poučení pouze v rámci svých kompetencí, respektuje etnicko-kulturní odlišnosti pacientů, jejich intelektuální předpoklady a sociální postavení (Svěráková, 2012, s. 36).

3.1 Vymezení základních pojmů v edukaci

Pojem edukace pochází z latinského slova *educare*, které v překladu znamená vést vpřed, vychovávat. Je to proces soustavného ovlivňování chování a jednání jedince, jehož cílem je navodit pozitivní změny v jeho vědomostech, postojích, návycích a dovednostech. Znamená výchovu a vzdělávání jedince. Výchova rozvíjí jeho postoje, zájmy, potřeby a chování. Vzdělávání je proces rozvíjející vědomosti, dovednosti, návyky a schopnosti jedince. Výsledkem je vzdělanost, vzdělání, kvalifikace. (Juřeníková, 2010, s. 9). V primární stomatologické péči edukace zaujímá důležité místo v péči o chrup. Ve stomatologických ordinacích může pacienty edukovat lékař, dentální hygienistka, zubní instrumentářka, všeobecná sestra. Společně mohou vytvořit profesionální aktivizující prostředí, které motivuje pacienta. V edukačním procesu je důležité postupovat systematicky a racionálně (Vrublová, 2011, s. 44-45).

Do procesu edukace patří edukant, edukátor, edukační konstrukt a edukační prostředí. Edukant je příjemce edukace. Ve zdravotnickém prostředí bývá nejčastěji příjemcem buď zdravý, nebo nemocný klient. Může to být samozřejmě i zdravotník, který si prohlubuje své vědomosti a dovednosti v rámci celoživotního vzdělávání. Edukátor edukaci poskytuje. Jde o zubního lékaře, sestru, dentální hygienistku a zubní instrumentářku. Mezi edukační konstrukty patří plány, zákony, předpisy, edukační standardy, edukační materiály, které ovlivňují kvalitu edukačního procesu. Edukační prostředí je místo, kde edukace probíhá (Juřeníková, 2010, s. 10; Vrublová, 2011, s. 44-45).

Edukaci rozeznáváme základní, reedukační (pokračující, rozvíjející, nápravnou) a komplexní (Juřeníková, 2010, s. 11). Základní edukace poskytuje prvotní informace, je založena především na motivaci získat nové vědomosti, aktivizaci postojů k vlastnímu zdraví. Smyslem reedukační edukace je opakování informací, doplňování znalostí a kontrola dodržování

získaných informací. V komplexní edukaci jde o výchovu ke zdravému životnímu stylu a aktivní prevenci (Vrublová, 2011, s. 44-45).

Mezi zásady, kterými by se měla sestra při edukaci řídit, patří individuální přístup ke klientovi, trpělivost, takt, empatie, ohled na aktuální zdravotní stav, odstranění rušivých elementů při edukaci a využití učebních pomůcek. Délka a čas výuky se řídí potřebou klienta (Svěráková, 2012, s. 36).

3.2 Edukace ve stomatologii

Hygienická péče o dutinu ústní by měla být denně prováděna každým z nás. Je cestou k prevenci onemocnění měkkých i tvrdých tkání dutiny ústní a závažnějších onemocnění celého lidského organismu. Přemnožení patologických mikroorganismů v ústech může být zdrojem infekce pro tělo, zhoršovat celkově onemocnění a zapříčinit kardiovaskulární komplikace. Stav dutiny ústní má vliv na kvalitu života. Cílem hygienické péče o dutinu ústní je pravidelná redukce mikrobiálního zubního plaku. Důležitá je správná technika čištění zubů, motivace člověka k péči o chrup a správný výběr dentálních pomůcek a doplňků (Chrudimská, 2017, str. 20-21).

Ve stomatologické praxi by se s edukací mělo začínat již od útlého věku. Rodiče jsou základním pilířem ve zdravotní výchově v péči o chrup dítěte. Svým aktivním nebo pasivním postojem ovlivňují jeho přístup k dentální hygieně. Cílem edukátora je seznámit rodiče s péčí o mléčný chrup. Péče by měla spočívat v základních krocích, které mohou být např. vyvěšeny v čekárnách nebo vytištěny v informačních brožurách (Vrublová, 2011, str. 45).

Nenahraditelným členem moderního dentálního týmu je dentální hygienistka. Základ práce dentální hygienistky spočívá především v komunikaci s klientem, kterého musíme naučit pochopit pojem zubního plaku, jako příčiny všech chorobných změn zubních tkání a dásní, zvládnout techniku čištění zubů a mezizubních prostor a dbát, aby naučené bezchybně, a hlavně pravidelně prováděl. (Zouharová, 2012, s. 100).

4 VZDĚLÁNÍ ASISTENTŮ ZUBNÍHO LÉKAŘE

Vzdělávání je silným nástrojem rozvoje kompetencí. „*Svět se neustále mění, a odborný pracovník se proto musí po celou dobu své pracovní kariéry vzdělávat – mluvíme o celoživotním vzdělání ve zdravotnictví*“ (Bělohávek et al., 2006). Způsob vzdělávání je ve zdravotnických institucích rozdělen podle toho, zda se jedná o osoby, které získaly způsobilost k výkonu zdravotnického povolání či nikoliv. Vzdělání, které tuto způsobilost zakládá, musí být akreditováno ministerstvem zdravotnictví. Proces vzdělávání zdravotníků se člení na fázi pregraduální, postgraduální a kontinuální. Fáze kontinuálního vzdělávání je nejdelší (30-40 let praxe) a je považováno za nejdůležitější vzhledem k jeho vlivu na úroveň poskytované péče (Plevová et al., 2012, s. 220).

4.1 Pregraduální studium

Pregraduální studium poskytují střední zdravotnické školy, kde je studium zakončeno maturitní zkouškou (Plevová et al., 2011, s. 51). Zdravotnická lycea studentům umožňují pokračovat v dalším studiu na vysokých školách různého typu, jsou to například lékařské fakulty a fakulty zdravotně-sociální. Studium je zakončeno maturitní zkouškou (Plevová et al., 2012, s. 220). Vyšší zdravotnické školy poskytují tříleté studium základního odborného (pregraduálního) vzdělání. Studium na vyšších zdravotnických školách je určeno pro všechny absolventy středních škol a poskytuje kvalifikaci v různých oborech (např. diplomovaná všeobecná sestra, diplomovaný zubní technik, diplomovaný nutriční terapeut apod.). Absolventi jsou podle zákona označováni jako diplomovaný specialista. Po obsahové a formální stránce má škola velmi blízko vysoké škole. Studium je zakončeno absolutoriem (Plevová et al., 2012, s. 220-221). Vysoké školy poskytují vzdělávání a zvyšování kvalifikace nejprve v bakalářských (negraduální vzdělání), později v magisterských a v současnosti i doktorských programech (Plevová et al., 2011, s. 221).

4.2 Postgraduální studium

Cílem postgraduálního studia je získání zdravotnické specializace. Kromě již zmíněných magisterských a doktorských programů se do studia řadí také specializační a celoživotní vzdělávání (Plevová et al., 2012, s. 221).

Specializační studium se zaměřuje na specifika ošetrovatelské péče v různých klinických oborech, na různou terénní a nemocniční péči a na management. Studium probíhá podle vzdělávacího programu v akreditovaných institucích a zdravotnických zařízeních. Specializační vzdělávání je zakončeno atestační zkouškou a zdravotnický pracovník získává specializovanou způsobilost k výkonu specializovaných činností příslušného zdravotnického povolání a současně specializovanou způsobilost k výkonu příslušného zdravotnického povolání (Plevová et al., 2011, s. 52).

Mezi formy celoživotního vzdělávání patří například specializační vzdělávání navazující na získanou odbornou způsobilost k výkonu povolání zdravotnického pracovníka, certifikované, odborné a inovační kurzy, odborné stáže v akreditovaných zařízeních, semináře apod. (Plevová et al., 2012, s. 221). Celoživotní vzdělávání sester fungovalo v rámci zákona č. 96/2004 Sb. Za účast na různých vzdělávacích aktivitách sestry povinně sbíraly kreditní body a byla tak jistota, že všechny sestry nějakým vzdělávacím procesem prošly. V roce 2017 bylo znění zákona změněno, celoživotní vzdělávání sester zůstává povinné, ale kredity již není potřeba sbírat (Hekelová, 2018, s. 2).

4.3 Kategorie zdravotnických pracovníků ve stomatologii

V stomatologii pracují zubní lékaři (stomatologové), všeobecné sestry, všeobecné sestry se specializací v oboru stomatologie, diplomované všeobecné sestry, praktické sestry, zubní instrumentářky, dentální hygienistky, ošetrovatelky, sanitářky, zubní laboranti, zubní technici, asistenti zubního technika, diplomovaní zubní technici, rentgenologičtí asistenti a administrativní pracovníci (Slezáková, 2008, s. 160).

4.3.1 Všeobecná sestra

Dle vyhlášky č. 391/2017 Sb., kterou se mění vyhláška č. 55/2011 Sb., bez odborného dohledu a bez indikace v souladu s diagnózou stanovenou lékařem nebo zubním lékařem poskytuje, zajišťuje základní a specializovanou ošetrovatelskou péči pomocí ošetrovatelského procesu. Sleduje a orientačně hodnotí fyziologické funkce. Sleduje, zaznamenává a hodnotí fyzický a psychický stav pacienta. Získává osobní, rodinnou, pracovní a sociální anamnézu. Zajišťuje a vykonává vyšetření biologického materiálu získaného neinvazivní cestou a kapilární krve. Vykonává odsávání sekretů z HCD a z permanentní tracheostomické kanyly u pacientů starších 3 let a zajišťuje jejich průchodnost. Hodnotí a ošetřuje poruchy celistvosti kůže a chronické rány a ošetřuje stomie. Hodnotí a ošetřuje CŽK a PŽK a zajišťuje jejich průchodnost. Pečuje

o zavedené PMK a provádí výplachy močového měchýře. Podílí se na rehabilitačním ošetřování a bazální stimulaci. Edukuje pacienty, případně jiné osoby v ošetrovatelských postupech, použitím zdravotnických prostředků a připravuje pro ně edukační materiály. Orientačně hodnotí sociální situaci pacienta a zprostředkovává pomoc v otázkách sociálně právních. Zajišťuje činnosti spojené s přijetím, přemístováním a propuštěním pacientů. Poskytuje a zajišťuje psychickou podporu umírajícím a jejich blízkým a po stanovení smrti lékařem zajišťuje péči o tělo zemřelého a činnosti spojené s úmrtím pacienta. Přejímá, kontroluje, ukládá léčivé přípravky, manipuluje s nimi a zajišťuje jejich dostatečnou zásobu. Přejímá, kontroluje a ukládá zdravotnické prostředky a prádlo, manipuluje s nimi a zajišťuje jejich dezinfekci a sterilizaci. Analyzuje, zajišťuje a hodnotí kvalitu a bezpečnost poskytované ošetrovatelské péče. Zajišťuje stálou připravenost pracoviště včetně věcného a technického vybavení a funkčnosti zdravotnických prostředků. Doporučuje použití vhodných zdravotnických prostředků pro péči o stomie, chronické rány nebo při inkontinenci. Doporučuje vhodné kompenzační zdravotnické prostředky pro zajištění mobility a sebeobsluhy v domácím prostředí (vyhláška č. 55/2011 Sb.).

Bez odborného dohledu a dle indikace lékaře nebo zubního lékaře připravuje pacienty k diagnostickým a léčebným výkonům, vykonává je nebo lékaři asistuje a zajišťuje ošetrovatelskou péči při těchto výkonech a po nich. Zavádí PŽK pacientům starším 3 let. Podává léčivé přípravky s výjimkou radiofarmak, nejde-li o nitrožilní injekce nebo infuze u dětí do 3 let věku. Zavádí a udržuje inhalační a kyslíkovou terapii. Provádí screeningová, depistážní a dispenzární vyšetření. Odebírá krev a jiný biologický materiál. Hodnotí, zda jsou výsledky fyziologické. Ošetřuje akutní a operační rány, drény, drenážní systémy a kůži v průběhu léčby radioterapií. Odstraňuje stehy u primárně hojících se ran a drény kromě hrudních drénů a drénů v oblasti hlavy. Zavádí PMK u žen a dívek starších 3 let. Vyměňuje a ošetřuje tracheostomické kanyly. Zavádí gastrické sondy pacientům při vědomí starším 10 let a ošetřuje je. Aplikuje enterální výživu u pacientů všech věkových skupin. Provádí výplach žaludku u pacientů při vědomí starších 10 let. Asistuje při zahájení aplikace transfúzních přípravků a ošetřuje pacienta v průběhu aplikace a ukončuje ji. Provádí návštěvní službu a poskytuje péči ve vlastním sociálním prostředí pacienta (vyhláška č. 55/2011 Sb.).

Pod odborným dohledem lékaře nebo zubního lékaře aplikuje nitrožilně krevní deriváty. Zpracovává dentální materiály v ordinaci a vykonává některé činnosti zubní instrumentárky (vyhláška č. 55/2011 Sb.).

4.3.2 Praktická sestra

Dle vyhlášky č. 391/2017 Sb., kterou se mění vyhláška č. 55/2011 Sb., bez odborného dohledu a bez indikace a v souladu s diagnózou stanovenou lékařem nebo zubním lékařem poskytuje a zajišťuje základní ošetrovatelskou péči. Sleduje FF a zaznamenává získané informace do dokumentace. Pozoruje a zaznamenává fyzický a psychický stav pacienta. Provádí hygienickou péči pacientů, včetně prevence dekubitů. Rozděluje stravu pacientům podle diet, dohlíží na dodržování pitného režimu, sleduje bilanci tekutin a pečuje o vyprazdňování. Aplikuje obklady, zábaly, léčivé koupele a teplé a studené procedury. Provádí sociální aktivizaci, pečuje o zajištění psychické pohody pocitu jistoty a bezpečí a sociálního kontaktu. Podílí se na rehabilitačním ošetrovatelství. Sleduje poruchy celistvosti kůže. Pečuje o PMK pacientů starších 3 let. Ošetřuje PŽK. Obstarává činnosti spojené s přijetím, propuštěním a překladem pacientů. Zajišťuje a poskytuje psychickou podporu umírajícím a jejich blízkým. Zajišťuje péči o tělo zemřelého a činnosti spojené s úmrtím pacienta. Vykonává v rozsahu své odborné způsobilosti činnosti při přejímání, kontrole, manipulaci a uložení léčivých přípravků. Vykonává v rozsahu své odborné způsobilosti činnosti při přejímání, kontrole, manipulaci a uložení zdravotnických prostředků a prádla, jejich dezinfekci a sterilizaci a zajišťuje jejich dostatečnou zásobu (vyhláška č. 55/2011 Sb.).

Praktická sestra bez odborného dohledu na základě indikace lékaře nebo zubního lékaře podává léčivé přípravky s výjimkou radiofarmak. Léčivé přípravky nepodává formou nitrožilní injekce, infuzí nebo aplikací do epidurálních katetrů a formou intramuskulární injekce u dětí do 3 let věku. Provádí odsávání HCD u pacientů při vědomí a starších 10 let. Zavádí a udržuje kyslíkovou a inhalační terapii. Odebírá kapilární a žilní krev a jiný biologický materiál. Vyšetřuje biologický materiál získaný neinvazivní cestou a kapilární krev. Ošetřuje nekomplikované chronické rány a stomie (vyhláška č. 55/2011 Sb.).

Praktická sestra může vykonávat některé činnosti specializované ošetrovatelské péče pod odborným dohledem všeobecné sestry, dětské sestry nebo porodní asistentky (vyhláška č. 55/2011 Sb.).

Pod odborným dohledem zubního lékaře zpracovává dentální materiály v ordinaci a vykonává některé činnosti zubní instrumentárky (vyhláška č. 55/2011 Sb.).

4.3.3 Dětská sestra

Dle vyhlášky č. 391/2017 Sb., kterou se mění vyhláška č. 55/2011 Sb., vykonává dětská sestra činnosti dle § 3 odst. 1 a dále v souladu s diagnózou stanovenou lékařem bez odborného dohledu poskytuje a zajišťuje základní a specializovanou ošetrovatelskou péči pomocí ošetrovatelského procesu o zdravé a nemocné děti všech věkových kategorií. Účastní se porodu, provádí první ošetření novorozence, zahajuje a podílí se na KPR, zajišťuje transport novorozence na následující pracoviště, sleduje a hodnotí poporodní adaptaci, edukuje matky v péči o novorozence po dobu hospitalizace i po propuštění. Připravuje a podává stravu dětem všech věkových kategorií, edukuje matky v technikách kojení. Pozoruje, zaznamenává a hodnotí psychický stav pacienta. Sleduje a hodnotí psychomotorický vývoj dítěte, rozvíjí komunikační schopnosti dítěte a vyhledává rizikové faktory, které ohrožují zdravý vývoj dítěte. Poskytuje dítěti ošetrovatelské činnosti v domácím prostředí i během hospitalizace. Vykonává návštěvní službu, hodnotí domácí prostředí, poskytuje rady např. v oblasti hygieny, výživy, preventivních prohlídek a závislostí v dětském věku. Hodnotí sociální situaci pacienta a identifikuje potřebnost spolupráce sociálního nebo zdravotně-sociálního pracovníka a zprostředkovává pomoc v sociálních a sociálně-právních otázkách. Metodicky vede a organizuje výchovnou péči o děti, vypracovává programy péče a výchovných aktivit, doporučuje vhodné hračky a pomůcky. Poskytuje ošetrovatelskou péči u dětí s poruchou duševního zdraví. Zajišťuje a provádí vyšetření biologického materiálu získaného neinvazivní cestou a z kapilární krve. Odsává sekrety z HCD, z permanentní tracheostomické kanyly a zajišťuje jejich průchodnost (vyhláška č. 55/2011 Sb.).

Bez odborného dohledu, na základě indikace lékaře nebo zubního lékaře připravuje děti všech věkových kategorií k diagnostickým a terapeutickým výkonům, provádí je nebo při nich asistuje a ošetřuje před a po těchto výkonech. Zavádí PŽK, s výjimkou nedonošených novorozenců. Podává léčivé přípravky s výjimkou radiofarmak. Provádí screeningová, depistážní a dispenzární vyšetření. Odebírá krev a jiné biologické materiály a hodnotí jejich výsledky. U dětí při vědomí provádí výplach žaludku a zavádí gastrické sondy a zajišťuje jejich průchodnost, ošetření a aplikuje enterální výživu. Zavádí PMK u dívek s výjimkou nedonošených novorozenců. Provádí klyzma. Provádí výměnu tracheostomické kanyly a její výměnu. Zavádí a udržuje inhalační a kyslíkovou terapii. Ošetřuje akutní a operační rány, včetně drénů, drenážních systémů a ošetřuje kůži v průběhu léčby radioterapií. Odstraňuje stehy u primárně hojících se ran. Odstraňuje drény s výjimkou hrudních drénů a drénů v oblasti

hlavy. Podává potraviny pro zvláštní lékařské účely. Ošetřuje pacienta v průběhu aplikace transfúzních přípravků a ukončuje aplikaci (vyhláška č. 55/2011 Sb.).

Pod odborným dohledem lékaře aplikuje nitrožilně krevní deriváty a asistuje při zahájení aplikace transfúze. Zpracovává dentální materiály v ordinaci. Vykonává některé činnosti zubní instrumentářky (vyhláška č. 55/2011 Sb.).

4.3.4 Zubní instrumentářka

Dle vyhlášky č. 391/2017 Sb., kterou se mění vyhláška č. 55/2011 Sb., účinné od 14.12. 2017, poskytuje zdravotní péči v souladu s právními předpisy a standardy a pracuje se zdravotnickou dokumentací a s informačním systémem zdravotnického zařízení (vyhláška č. 55/2011 Sb.).

Pod odborným dohledem zubního lékaře asistuje při ošetření ústní dutiny a zpracovává dentální materiály v ordinaci. Pečuje o pacienty v průběhu ošetření stomatologem. Vyvolává RTG snímky. Vykonává činnosti při přejímání, kontrole, manipulaci a uložení léčivých přípravků v rozsahu své odborné způsobilosti. Vykonává činnosti při přejímání, kontrole a uložení zdravotnických prostředků a prádla, manipulaci s nimi, jejich dezinfekci a sterilizaci a zajištění jejich dostatečné zásoby. Dále pod odborným dohledem lékaře a dentální hygienistky provádí výchovnou činnost v rámci zubní prevence a preventivní péče o ústní hygienu (vyhláška č. 55/2011 Sb.).

4.3.5 Dentální hygienistka

Dle vyhlášky č. 391/2017 Sb., kterou se mění vyhláška č. 55/2011 Sb., účinné od 14.12. 2017, bez odborného dohledu a bez indikace edukuje pacienty k pravidelné a systematické preventivní péči o ústní hygienu. Dbá na nácvik správného postupu v péči o dutinu ústní a ověřuje si, zda ji pacient provádí správně. Podílí se se zubním lékařem na výzkumu v zubním lékařství, především v oblasti dentální hygieny (vyhláška č. 55/2011 Sb.).

Bez odborného dohledu v souladu s diagnózou stanovenou lékařem provádí profylaxi onemocnění dutiny ústní včetně odhalení časných patologických změn a prevenci jejich zhoršování. Provádí vstupní a kontrolní vyšetření dutiny ústní. Získává anamnézu, zhodnocuje stav paradontu a měkkých tkání. Orientačně zhodnocuje stav chrupu a kazivost a provádí otisky chrupu. Provádí odstraňování zubního plaku a kamene z mezizubního a supragingiválního prostoru a leštění povrchů zubů. Zubní kámen odstraňuje v rámci nechirurgické terapie. Ošetřuje citlivý dentin a provádí aplikaci profylaktických materiálů, mezi které patří fluoridové roztoky. Odstraňuje retenční místa plaku a provádí povrchové úpravy výplní. Provádí odborné

čištění zubů, bělení zubů a estetické úpravy. Určuje individuální léčebný plán dentální hygieny a na jeho základě vykonává konzervativní nechirurgickou léčbu. Neinvazivně aplikuje antiseptické, adstringentní a antibakteriální léčivé přípravky supragingiválně a subgingiválně. Provádí ohlazování kořenů zubů a uzavřenou kyretáž zubů. Odstraňuje pigmentace pomocí profylaktických materiálů i speciálních přístrojů. Zhotovuje studijní modely. Informuje ošetřujícího lékaře o výsledcích ošetřování pacientů a doporučuje kontrolní vyšetření lékařem (vyhláška č. 55/2011 Sb.).

Pod odborným dohledem zubního lékaře provádí některé činnosti zubní instrumentářky. Aplikuje povrchovou anestézii pro povrchové znecitlivění dásní. Mění gumové příslušenství u fixních ortodontických aparátů. Provádí bělení zubů a obdobné estetické úpravy. Provádí doporučení ohledně individuálního domácího bělení (vyhláška č. 55/2011 Sb.).

Pod přímým vedením zubního lékaře provádí pečetění fistur (vyhláška č. 55/2011 Sb.).

4.3.6 Zubní technik

Dle vyhlášky č. 391/2017 Sb., kterou se mění vyhláška č. 55/2011 Sb., účinné od 14.12. 2017, bez odborného dohledu na základě indikace zubního lékaře vyrábí zubní náhrady, ortodontické pomůcky a další stomatologické výrobky a zajišťuje jejich opravy (vyhláška č. 55/2011 Sb.).

Bez odborného dohledu a bez indikace lékaře zpracovává materiály, které jsou užívané ve stomatologii. Pracuje se zdravotnickými prostředky a zařízením stomatologické laboratoře a zajišťuje jejich údržbu. Na pokyn lékaře řeší problémy, které souvisejí se zhotovováním a opravováním zubních náhrad, ortodontických pomůcek a dalších výrobků v průběhu ošetření pacienta. Informuje lékaře o nekvalitním otisku a dalších závažnostech, které ovlivňují kvalitu výrobku. Přejímá, kontroluje, ukládá a manipuluje se zdravotnickými prostředky a s prádlem a zajišťuje jejich dezinfekci a sterilizaci (vyhláška č. 55/2011 Sb.).

II PRAKTICKÁ ČÁST

VÝZKUMNÉ OTÁZKY

1. Jaké je vzdělání asistentů zubního lékaře na stomatologických pracovištích?
2. Mají asistenti zubního lékaře zájem dále se vzdělávat ve svém oboru?
3. Vykonává více než polovina asistentů zubního lékaře činnosti dle svých kompetencí?
4. Podílí se asistenti zubního lékaře na edukaci pacienta o správnou péči o dutinu ústní?

5 METODIKA VÝZKUMU

Výzkumné šetření bylo realizováno za použití dotazníku vlastní tvorby. Řadí se do kategorie kvantitativního výzkumu. Otázky v dotazníku byly vytvořeny na základě studia dostupné literatury. Dotazník byl koncipován časově nenáročně a tak, aby vyplněné otázky odpověděly na stanovené výzkumné otázky, které jsou předmětem šetření. Cílem práce bylo zjistit, jaké je vzdělání asistentů zubních lékařů, jejich náplň práce a zda se podílejí na edukaci pacientů.

5.1 Charakteristika výzkumného souboru

Dotazníkové šetření probíhalo ve vybraných zubních klinikách a ordinacích Pardubického kraje. Oslovila jsem celkem 38 respondentů. Na délku praxe, vzdělání, věk ani pohlaví respondentů nebyl brán zřetel. Dotazník mi zodpovědělo 32 respondentů (návratnost byla tedy 88 %). S účastí ve výzkumu nesouhlasili 2 dotazovaní a pro nekompletní vyplnění byly 4 dotazníky vyřazeny. Vyplněním dotazníku dali respondenti souhlas se zpracováním výsledků v rámci výzkumného šetření. Zapojení do výzkumného šetření bylo anonymní a dobrovolné.

5.2 Sběr dat

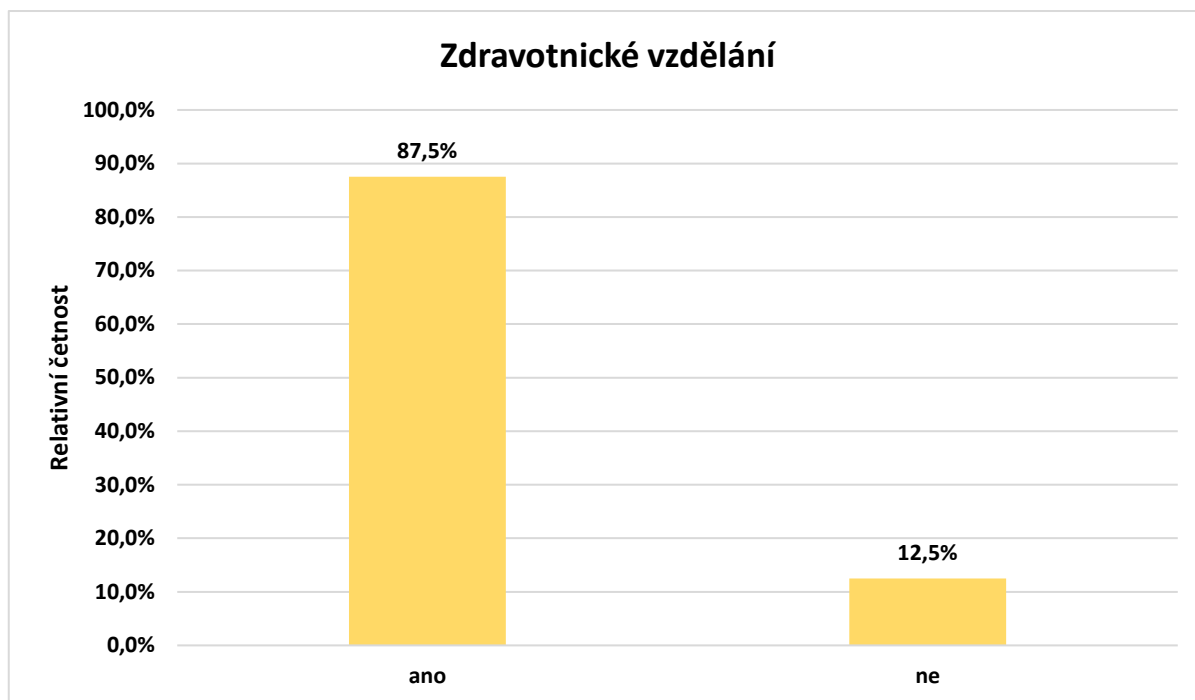
Sběr dat probíhal od února do května roku 2017. Dotazníky jsem rozdávala osobně. Anonymita byla zajištěna obálkou, ve které byl dotazník respondentům předán. Dotazník byl respondentům ponechán po dobu tří dnů. Spolu s dotazníkem byl v obálce respondentům k dispozici můj email, pro zodpovězení případných otázek. Po vyplnění dotazníku mi respondenti zalepenou obálku předali.

5.3 Dotazníkové šetření

Dotazník obsahoval celkem 14 otázek. Obsahoval uzavřené otázky, kdy u většiny z nich mohli dotazovaní účastníci vybírat z nabízených možností. Některé kladené otázky měly možnost jedné odpovědi, u některých bylo možné vybrat i více odpovědí. Získaná data byla adekvátně zpracována do tabulek a grafů a jsou doplněna slovním popisem. Výsledek je vyjádřen v relativních a absolutních četnostech. Pro zpracování výsledků byly použity programy MS Word a MS Excel.

6 ANALÝZA DAT

Otázka č. 1 Máte zdravotnické vzdělání?

Obrázek 1: Zastoupení zdravotníků

Z celkového počtu 32 respondentů odpovědělo 28 dotázaných asistentů zubního lékaře, že má zdravotnické vzdělání, což je 87,5 %. Ostatních 12,5 % (4) dotázaných nemá zdravotnické vzdělání.

Otázka č. 2 Pokud jste odpověděl-a: a) Ano, prosím uveďte, jaké je Vaše nejvyšší vzdělání a vystudovaný obor ve zdravotnictví?

Pokud jste odpověděl-a: b) Ne, prosím uveďte, jaké je Vaše nejvyšší vzdělání a vystudovaný obor jiného zaměření?

Tabulka 1: Vzdělání respondentů

Zdravotníci odpověď	Absolutní četnost	Relativní četnost
SŠ všeobecná sestra	11	34 %
SŠ zubní instrumentářka	3	9 %
SŠ dětská sestra	3	9 %
SŠ zdravotnický asistent	4	13 %
SŠ ženská sestra	1	3 %
VOŠ diplomovaná dentální hygienistka	1	3 %
VOŠ diplomovaný zubní technik	3	9 %
VOŠ diplomovaná všeobecná sestra	2	6 %
Celkem zdravotníci	28	87,5 %
Nezdravotníci odpověď	Absolutní četnost	Relativní četnost
VOŠ mezinárodní obchod	1	3 %
SŠ obchodní	2	6 %
Gymnázium	1	3 %
Celkem nezdravotníci	4	12,5 %
Celkem	32	100 %

Nejvíce dotázaných má vzdělání všeobecné sestry, odpovědělo tak 34 % respondentů. 13 % respondentů má vzdělání zdravotnického asistenta. 9 % respondentů má vzdělání zubní instrumentářky, 9 % respondentů má vzdělání dětské sestry a 9 % respondentů má vzdělání diplomovaného zubního technika. 6 % respondentů má vzdělání diplomované všeobecné sestry. 3 % respondentů má vzdělání ženské sestry a 3 % respondentů má vzdělání diplomované dentální hygienistky.

6 % asistentů zubního lékaře má vzdělání středoškolské zaměřené na obchodní či ekonomický směr. 3 % respondentů má gymnázium a 3 % respondentů VOŠ se zaměřením na mezinárodní obchod.

Otázka č. 3 Myslíte si, že je výhodou mít zdravotnické vzdělání na pozici stomatologické sestry?

Obrázek 2: Výhoda zdravotnického vzdělání

Celkem 88 % respondentů považuje zdravotnické vzdělání za výhodu na pozici stomatologické sestry. 3 % si nejsou jistá, zda je to výhoda či nikoliv a 9 % si myslí, že zdravotnické vzdělání výhodou není.

Otázka č. 4 Jak dlouho pracujete na pozici stomatologické sestry?

Tabulka 2: Délka praxe

Odpověď	Absolutní četnost	Relativní četnost
méně než 1 rok	3	9 %
1-5 let	11	34 %
6-10 let	7	22 %
11-15 let	4	13 %
16-20 let	5	16 %
21 let a více	2	6 %
Celkem	32	100 %

Nejvíce dotázaných respondentů má praxi v rozmezí 1-5 let, celkem tak uvedlo 34 %. Dalších 22 % má praxi v rozmezí 6-10 let, 16 % respondentů má praxi v rozmezí 16–20 let, 13 % respondentů má praxi v rozmezí 11–15 let, 9 % respondentů má praxi kratší než 1 rok a 6 % respondentů je na své pozici dobu delší než 21 let.

Otázka č. 5 Jak často se účastníte vzdělávacích akcí ve svém oboru?

Tabulka 3: Účast na vzdělávacích akcí

Odpověď	Absolutní četnost	Relativní četnost
minimálně 1x měsíčně	0	0 %
1x za 3 měsíce	2	6 %
1x za 6 měsíců	7	22 %
1 x za 12 měsíců	12	38 %
vzdělávacích akcí se neúčastním	11	34 %
Celkem	32	100 %

38 % respondentů uvedlo, že se vzdělávacích akcí účastní jednou ročně. 34 % respondentů uvedlo, že se vzdělávacích akcí neúčastní. 22 % respondentů, uvedlo, že se účastní jednou za půl roku, 6 % uvedlo, že jednou za čtvrt roku a žádný nevedl, že by se vzdělávacích akcí účastnil častěji. Z této otázky tedy vyplývá, že se 66 % respondentů účastní vzdělávacích akcí.

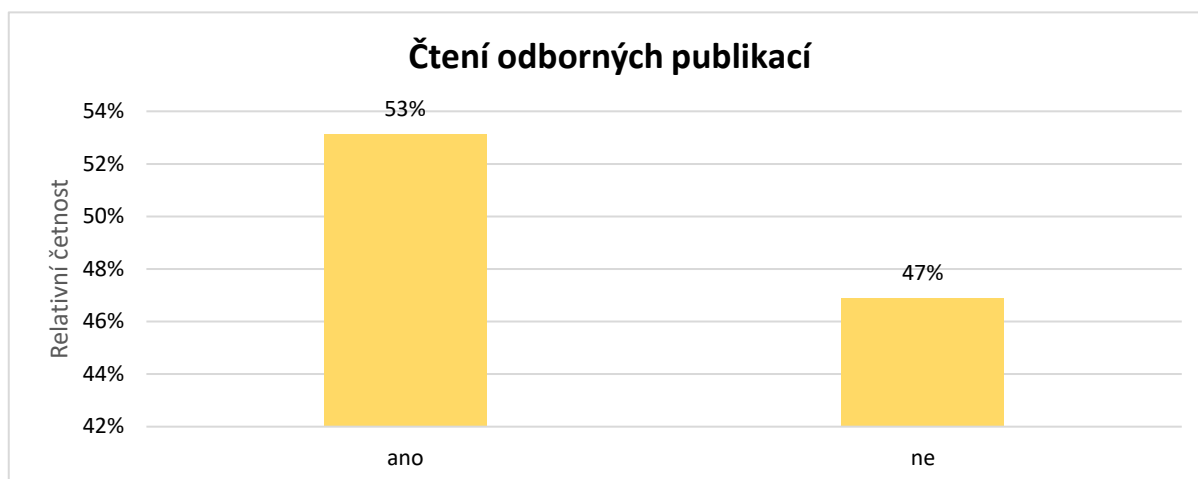
Otázka č. 6 Pokud jste v předchozí otázce vybral/a možnost a) – d), uveďte, jakých vzdělávacích akcí jste se zúčastnil/a? (možnost zakroužkovat více odpovědí)

Tabulka 4: Vzdělávací akce

Odpověď	Absolutní četnost	Relativní četnost
kurzy	6	29 %
semináře	11	52 %
stáž	1	5 %
konference	2	10 %
workshopy	0	0 %
jiné	1	5 %
Celkem	21	100 %

Nejvíce byly zmiňovány semináře a kurzy jako forma vyhledávaných vzdělávacích akcí. Seminářů se účastní 52 % respondentů. Kurzů se účastní 29 % respondentů, 10 % respondentů se účastní konferencí, 1 (5 %) respondent uvedl jiné akce jako jsou školení či stáže v zahraniční klinice a 1 (5 %) respondent uvedl, že se účastní i stáží obecně. Nikdo neuvedl, že by se účastnil workshopů.

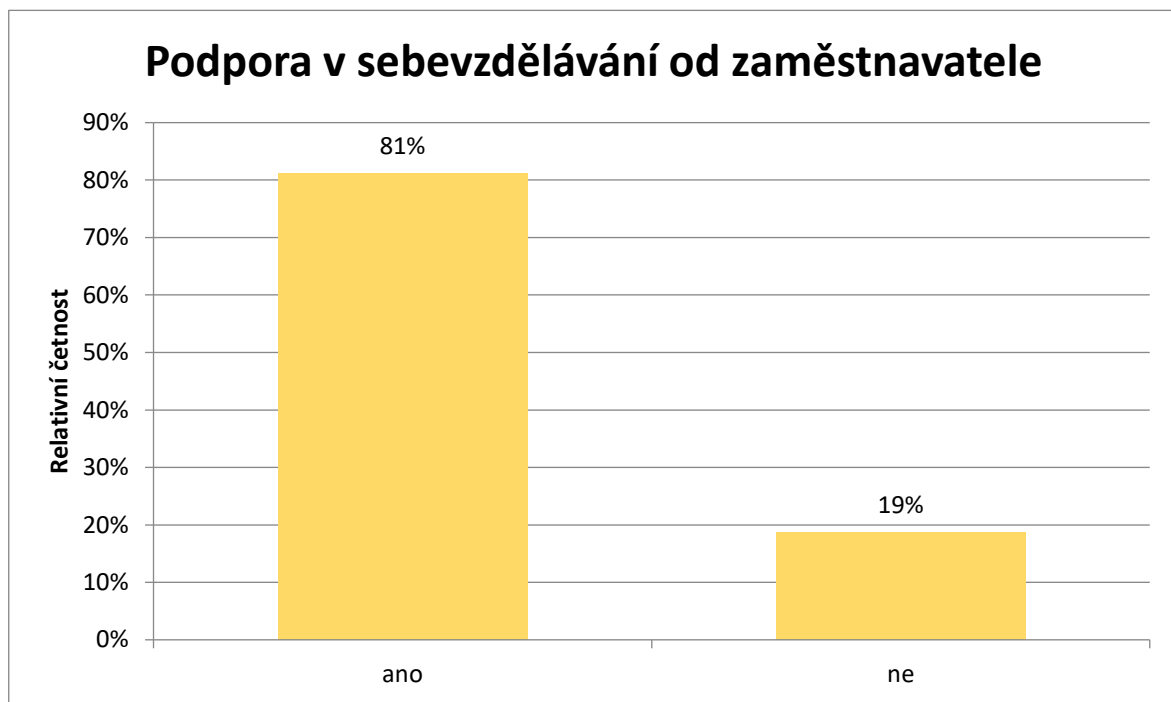
Otázka č. 7 Čtete odborné publikace?

Obrázek 3: Čtení odborných publikací

Celkem 53 % respondentů uvedlo, že čte odborné publikace a 47 % nečte.

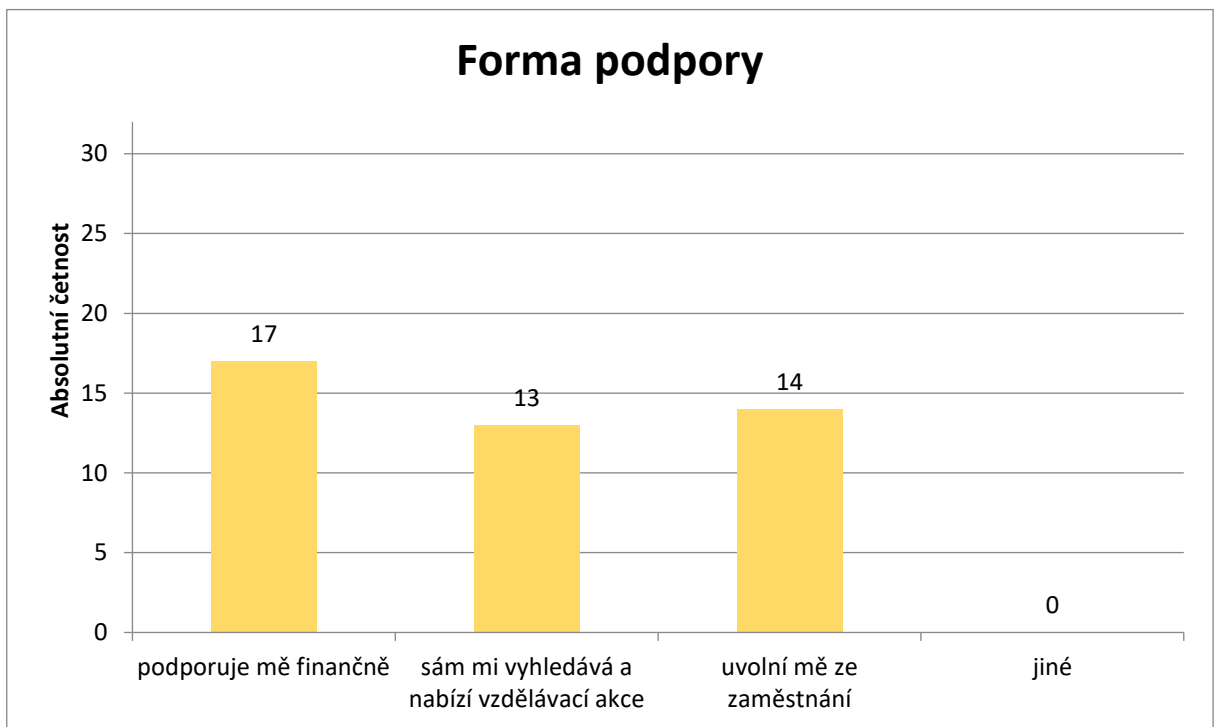
Otázka č. 8 Podporuje Vás Váš zaměstnavatel v sebevzdělávání?

Obrázek 4: Podpora v sebevzdělávání od zaměstnavatele

81 % respondentů uvedlo, že je zaměstnavatel podporuje v sebevzdělávání a 19 % respondentů nepodporuje.

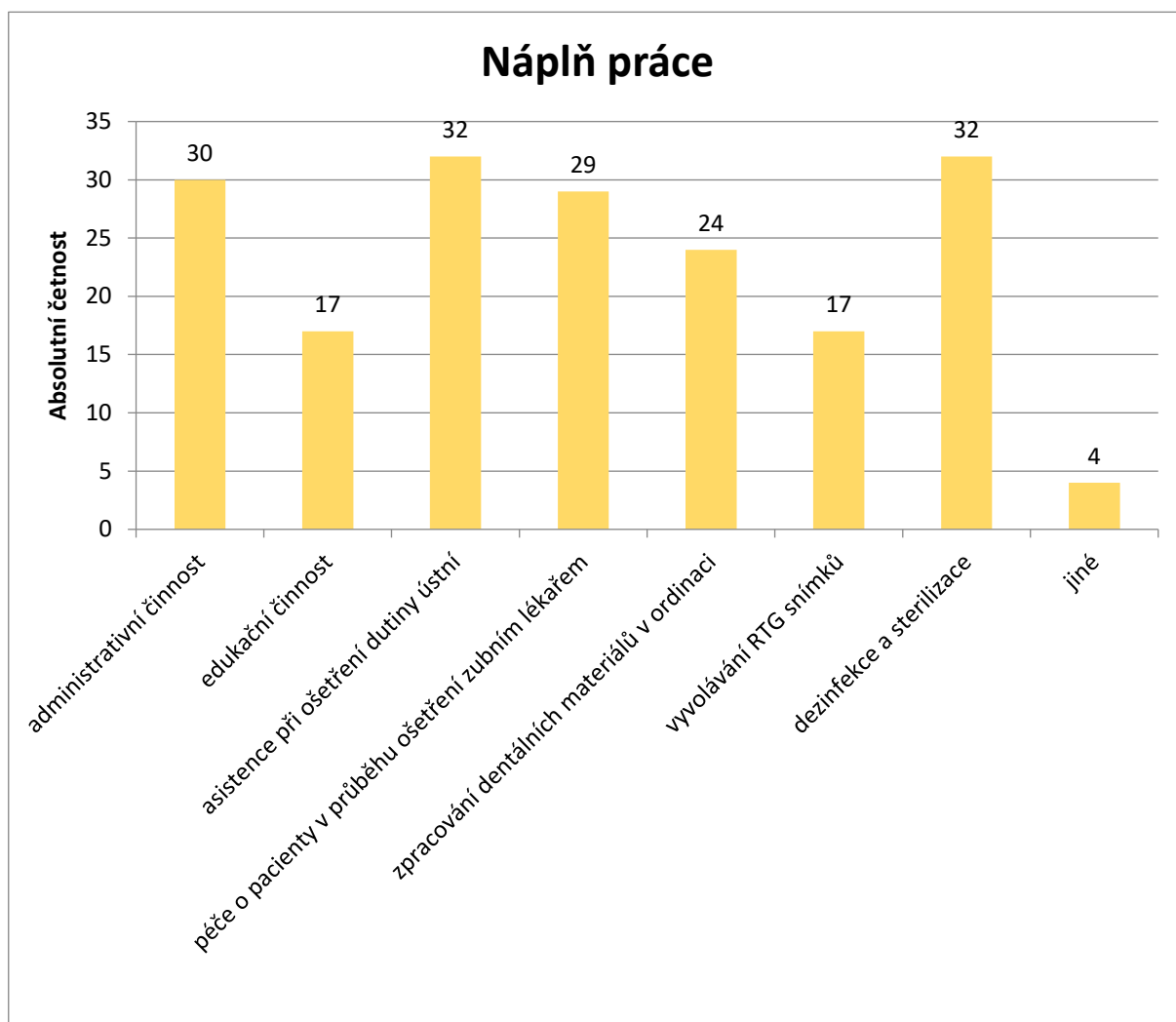
Otázka č. 9 Pokud jste odpověděl/a, že ano, v čem spočívá podpora Vašeho zaměstnavatele? (možnost zakroužkovat více odpovědí)

Obrázek 5: Forma podpory v sebevzdělávání

Na tuto otázku odpovídalo 26 respondentů. Nejčastěji je podpora ze strany zaměstnavatele ve formě finanční podpory. Uvedlo tak celkem 17 respondentů, což je 65 % z počtu 26 respondentů a 53 % z celkového počtu 32 respondentů. Dále 14 respondentů uvedlo, že je zaměstnavatel uvolní za účelem vzdělávání ze zaměstnání, což je 54 % z 26 respondentů a 44 % z celkového počtu 32 respondentů. 13 respondentů uvedlo, že jim sám vyhledává a nabízí vzdělávací akce, což je 50 % z 26 respondentů a 41 % z celkového počtu 32 respondentů.

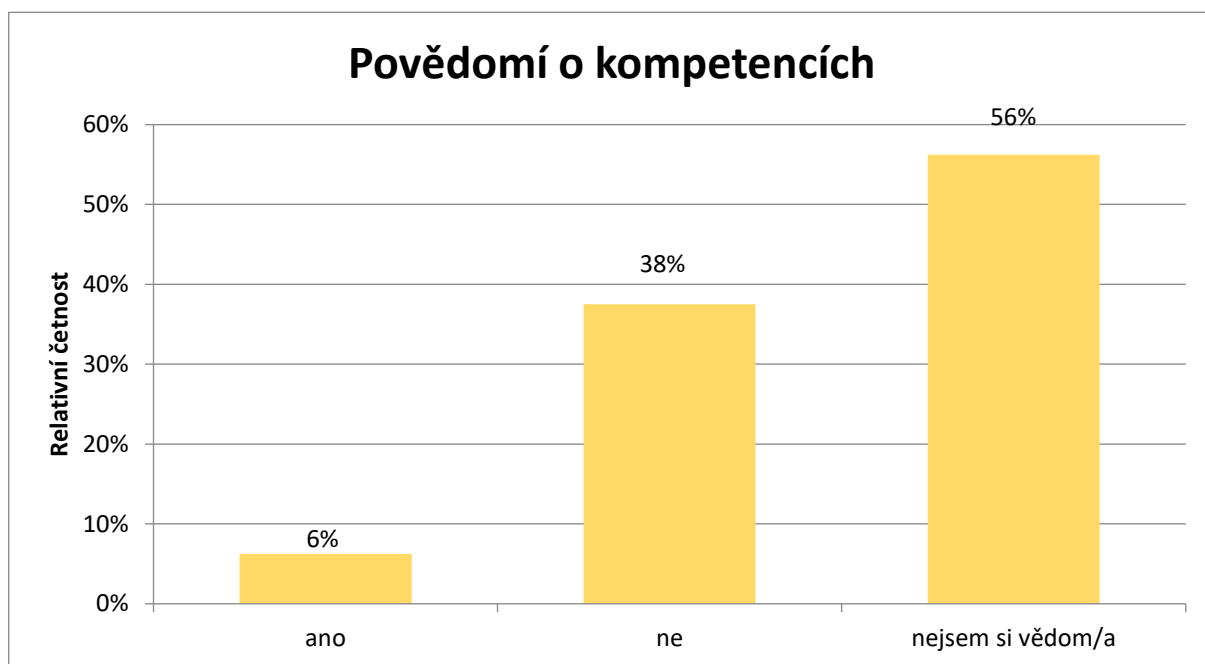
Otázka č. 10 Co je náplň Vaší práce v ordinaci? (možnost zakroužkovat více odpovědí)

Obrázek 6: Náplň práce

Nejvíce je zastoupena náplň práce v podobě dezinfekce a sterilizace a asistence při ošetření dutiny ústní, které vykonávají všichni oslovení respondenti. Dále 30 respondentů uvedlo, že součástí jejich práce je také administrativa, což je 94 % z celkového počtu 32 respondentů. 29 respondentů uvedlo péči o pacienty v průběhu ošetření lékařem (91 %), 24 uvedlo zpracování dentálních materiálů v ordinaci (75 %), dalších 17 respondentů uvedlo náplň práce v podobě edukační činnosti a vyvolávání RTG snímků (53 %). 4 respondenti uvedli jiné činnosti (13 %). Mezi ty patří například objednávání zdravotnického materiálu, úklid ordinace a příprava na otisky.

Otázka č. 11 Vykonáváte některou z činností, ke které nemáte příslušné kompetence?

Obrázek 7: Povědomí o kompetencích

56 % respondentů uvedlo, že si nejsou vědomi, že by vykonávali činnost, ke které nemají kompetence, 38 % uvedlo, že takové činnosti nevykonávají a 6 % přiznalo, že vykonává činnosti, ke kterým nemají příslušné kompetence.

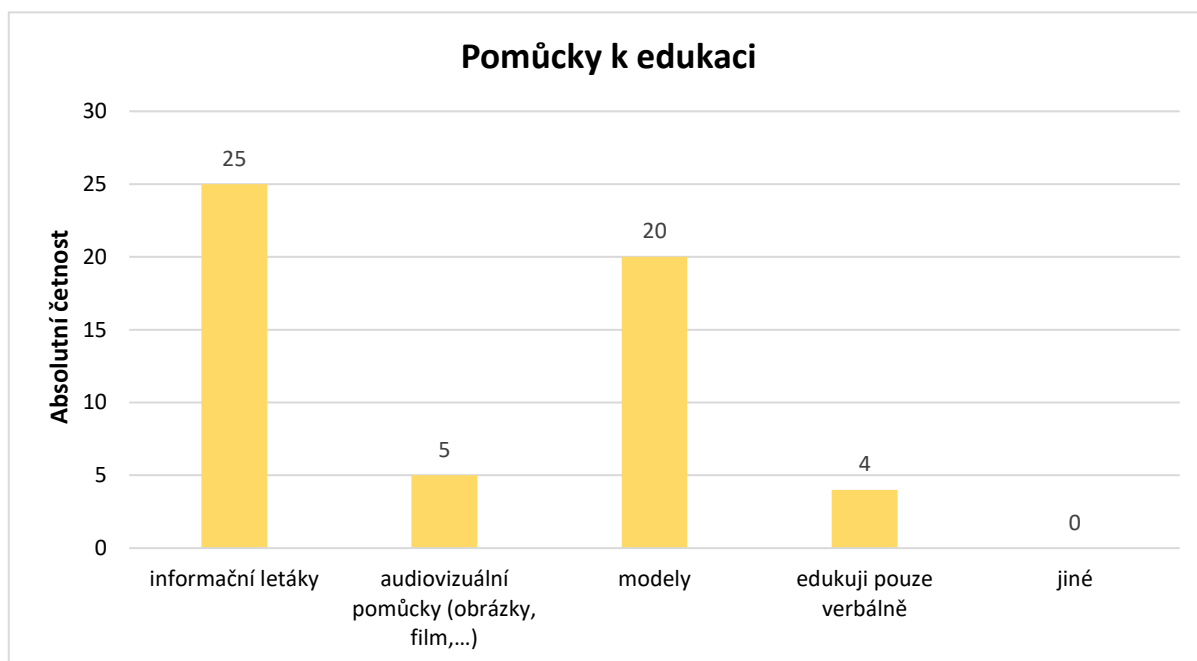
Otázka č. 12 Kdo ve Vaší ordinaci edukuje pacienty o správné péči o dutinu ústní?

Tabulka 5: Kdo edukuje pacienty

Odpověď	Absolutní četnost	Relativní četnost
pouze sestra	0	0 %
pouze lékař	12	38 %
sestra i lékař	16	50 %
jiné	3	9 %
v ordinaci needukujeme o správné péči o DÚ	1	3 %
Celkem	32	100 %

Polovina z celkového počtu respondentů uvedla, že pacienty edukuje lékař i sestra, 38 % respondentů uvedlo, že pacienty edukuje pouze lékař, 3 % respondentů uvedla, že needukují o správné péči o dutinu ústní. Žádný respondent neuvedl, že by edukoval pacienty pouze sám a 9 % respondentů uvedlo, že k edukaci mají dentální hygienistku.

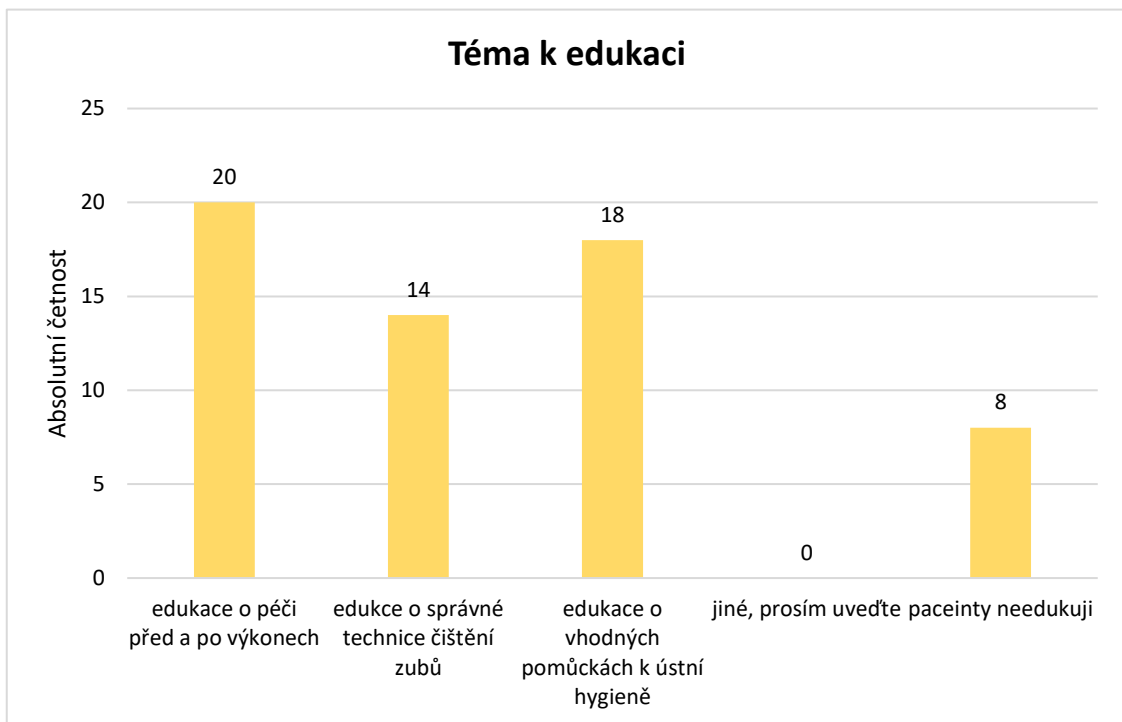
Otázka č. 13 Jaké pomůcky k edukaci užíváte? (možnost zakroužkovat více odpovědí)

Obrázek 8: Pomůcky k edukaci

Respondenti mohli vybrat opět více možností. Nejvíce tedy byly zastoupeny informační letáky jako prostředek edukace – odpovědělo tak 25 respondentů, což je 78 % z celkového počtu 32 respondentů. Dále to jsou modely, které uvedlo 20 respondentů (63 %), 5 uvedlo, že k edukaci používají audiovizuální pomůcky (16 %), 4 (13 %) respondenti uvedli, že edukují pouze verbálně a nikdo neuvedl, že využívá další jiné edukační pomůcky.

Otázka č. 14 Vyberte prosím, jakými tématy se Vy jako sestra zabýváte při edukaci pacienta. (možnost zakroužkovat více odpovědí)

Obrázek 9: Témata edukace

Nejvíce se při edukaci pacientů zaměřují na edukaci o péči před a po výkonech, odpovědělo tak 20 respondentů, což je 63 % z celkového počtu 32 respondentů. 18 respondentů uvedlo edukaci o vhodných pomůckách k ústní hygieně, což je 56 % z celkového počtu respondentů. 14 respondentů uvedlo edukaci o správné technice čištění zubů, což je 44 % a 8 uvedlo, že pacienti needukují, což je 25 % z celkového počtu respondentů.

7 DISKUZE

Cílem bakalářské práce bylo popsat základní teoretická východiska k tématu, zjistit vzdělání a zájem asistentů zubního lékaře o celoživotní vzdělávání, zjistit jaká je náplň práce asistentů zubního lékaře a zjistit, zda se asistenti podílejí na edukaci pacienta. Na základě stanovených cílů byly stanoveny 4 výzkumné otázky. Dotazník je složen celkem ze 14 otázek.

Výzkumná otázka č. 1

Jaké je vzdělání asistentů zubního lékaře na stomatologických pracovištích? (K dané výzkumné otázce patří otázky z dotazníku č. 1, 2, 3, 4.)

V mém výzkumném šetření má zdravotnické vzdělání většina dotazovaných, nejvíce zastoupenou skupinou jsou všeobecné sestry. Jsou však mezi nimi i respondenti, kteří zdravotnické vzdělání vůbec nemají. Vzdělání v oboru stomatologie potvrdilo pouze 22 % dotazovaných, kteří získali vzdělání v oboru zubní instrumentárka, dentální hygienistka a zubní technik. V porovnání s výzkumným šetření uvedeným v bakalářské práci Bartůškové jsou všichni dotazovaní zdravotníci a nejčastějším vzděláním u nich je střední zdravotnická škola (Bartůšková, 2012, s. 40).

Jelikož z výzkumu je evidentní, že jsou mezi respondenty také nezdravotníci, kontaktovala jsem stomatologickou komoru, zda mohou nezdravotníci pracovat ve stomatologických ordinacích. Prezident stomatologické komory mi odpověděl prostřednictvím e-mailu, že je tato problematika projednávána, jelikož složení dentálního týmu prochází v Evropě transformací, která by měla být v platnosti předběžně za 2-4 roky. Následně mi zaslal kontakt na dalšího pracovníka, který mi poskytl informace ohledně vyhlášky č. 99/2012 Sb., která uvádí, kdo může v zubní ordinaci pracovat. Z tohoto sdělení tedy vyplývá, že v ordinacích stomatologa by nezdravotníci pracovat neměli. Skutečnost je však taková, že vzdělání asistentů zubního lékaře je velmi rozmanité, nemají specializaci pro tento obor a nemají tak kompetence k činnostem, které v ordinacích vykonávají.

Na otázku, zda zdravotnické vzdělání považují za výhodu, kladně odpověděla většina dotazovaných. Myslím si, že v zubních ordinacích by měli pracovat kvalifikovaní asistenti zubního lékaře s rozsáhlými vědomostmi a zkušenostmi, kteří mají zájem se dále vzdělávat v oboru a zajímat se o aktuální informace. Jedině tak předají pacientům správné informace a motivují je k tomu, aby se o svoje zuby správně starali. Nejčastější délka praxe mých respondentů je 1-5 let. Dle Bartůškové (2012, s. 40) je délka praxe respondentek v zubní

ordinaci 12-54 let, což je značný rozdíl. Z mé práce vyplývá, že skoro polovina respondentů má délku praxe menší než 5 let, tudíž mají méně zkušeností. Je proto důležité, aby se ve svém oboru dále vzdělávali, což by jim měl umožnit i jejich zaměstnavatel.

Výzkumná otázka č. 2

Mají asistenti zubního lékaře zájem se vzdělávat ve svém oboru? (K dané výzkumné otázce patří otázky z dotazníku č. 5, 6, 7, 8, 9.)

Vzdělávacích akcí se v mém výzkumném šetření respondenti účastní nejčastěji 1x ročně. Více než čtvrtina se však vzdělávacích akcí neúčastní vůbec. Nejčastěji se jedná o semináře a kurzy. Účast na seminářích potvrdila více než polovina respondentů a kurzů se účastní více než čtvrtina respondentů. Nicméně si myslím, že účast na některých vzdělávacích akcích je nízká, a to je škoda, protože díky těmto akcím mohou asistenti zubních lékařů získat nové informace v oboru a seznámit se s novinkami nebo zkušenostmi dalších kolegů. Skoro polovina respondentů nečte odborné publikace, z čehož může vyplývat, že nemají zájem o novinky ve stomatologii, které tak nemohou uplatnit ve své práci a nemusí být informováni o nabídkách vzdělávání.

Dle výsledků Vovsové, která se ve své práci zabývá přístupem všeobecných sester k celoživotnímu vzdělávání se vzdělávacích akcí účastní 92 % respondentů. Vzdělávacích akcí se nejčastěji účastní 3x ročně (Vovsová, 2017, s. 39-50).

Motivace zaměstnanců je považována v současnosti za důležitý prvek na cestě k úspěchu (Šamánková, 2011, s. 16). Potěšující je, že lékaři podporují vzdělávání svých asistentů a podílejí se i finančně. Tuto formu podpory uvedla více než polovina z celkového počtu respondentů. Ani ne polovina respondentů uvedla, že je zaměstnavatel uvolní za účelem vzdělávání ze zaměstnání. Zbytek respondentů tedy musí do sebevzdělávání vložit svůj osobní čas nebo si vzít dovolenou. Lékaři by si měli uvědomit, že si jejich asistenti musí brát dovolenou, pokud se chtějí účastnit vzdělávací akce, a ne každý asistent je proto ochotný čerpat dovolenou na vzdělávání, což je dle mého názoru demotivující. Skoro polovina respondentů uvedla, že jim sám zaměstnavatel vyhledává a nabízí vzdělávací akce, což je dle mého velmi pozitivní a motivující přístup.

Dle Hekelové je důvodem poklesu zájmu o vzdělávací aktivity postoj vedení zdravotnického zařízení, které si neuvědomuje důležitost pravidelného vzdělávání svých zaměstnanců, nedostatek sester, protože při větší účasti na vzdělávací akci, by neměl v tutéž dobu kdo pracovat na odděleních, nezájem sester o vzdělávání a nedostatečná výše rozpočtu na

vzdělávání zaměstnanců (Hekelová, 2018, s. 3). Zrušením kreditního systému, ztrácí zdravotník vnější motivaci k dalšímu profesnímu růstu.

Výzkumná otázka č. 3

Vykonává více než polovina asistentů zubního lékaře činnosti dle svých kompetencí? (K dané výzkumné otázce patří otázky z dotazníku č. 10, 11.)

Následující otázky se zabývaly náplní práce v ordinaci. Nejčastěji je v mém výzkumném šetření zastoupena náplň práce v podobě dezinfekce a sterilizace a asistence při ošetření dutiny ústní, které vykonávají všichni oslovení respondenti. Dále většina respondentů uvádí, že součástí jejich práce je též administrativa, péče o pacienty v průběhu ošetření lékařem a zpracování dentálních materiálů.

Bartůšková ve své práci jako nejčastější odpovědi uvádí komunikaci s pacientem, dezinfekci a sterilizaci, přípravu křesla a instrumentária, asistenci při zákrocích, manipulaci s přístroji, organizaci provozu ambulance, zdravotně-výchovnou činnost a vedení stomatologické dokumentace (Bartůšková, 2012, s. 42).

K zodpovězení výzkumné otázky č. 3 byla v dotazníku důležitá otázka, zda respondenti vykonávají činnosti, ke kterým mají příslušné kompetence. Dle výsledků výzkumného šetření nemá ani polovina respondentů povědomí o kompetencích a většina respondentů nemá informace o tom, jaké jsou jejich kompetence. Je tedy pravděpodobné, že vykonávají činnosti, ke kterým kompetence nemají, což je v rozporu s legislativou. Kladu si otázku, zda takové zdravotní sestry poskytují efektivní a bezpečnou péči, z jakého důvodu nejsou informovány o svých kompetencích. Doporučuji, aby si legislativu přečetli nejen sestřičky, ale i lékaři, protože kdyby došlo k pochybení sestry, nesl by za tuto situaci zodpovědnost. Je důležité, aby si lékaři vybírali do ordinace kvalifikované pracovníky a pacienti byli svěřeni do rukou profesionálů.

Výzkumná otázka č. 4

Podílí se asistenti zubního lékaře na edukaci pacienta o správnou péči o dutinu ústní? (K dané výzkumné otázce patří otázky z dotazníku č. 12, 13, 14.)

V mém výzkumném šetření polovina respondentů uvádí, že pacienty edukuje lékař i sestra, což byla nejčastější odpověď. Další vybrané možnosti byly, že edukuje sám lékař nebo dentální hygienistka a v některých případech dokonce v ordinacích needukují vůbec.

Ve výzkumné práci Bartůškové se na edukaci podílejí všichni respondenti společně s lékařem (Bartůšková 2012, s. 48). Odpověď, že pacienti v některých ordinacích needukují mě velmi zarazila, protože edukace je dle mého názoru určitě důležitou úlohou zdravotních sester. Myslím si, že na edukaci by se měli podílet asistenti zubního lékaře více, jelikož by tak například docházelo k časné prevenci zubního kazu a lékaři by tak ušetřili čas a měli by pak dostatek času věnovat se svým pacientům.

Nejčastějším prostředkem edukace v mém výzkumném šetření byly informační letáky, jejichž používání potvrdilo více než třičtvrtě respondentů a modely, které vybrala více než polovina respondentů. Zde jsem jako nejčastější odpověď čekala, že bude většina respondentů edukovat verbálně, takže jsem byla mile překvapena, že jsou pro edukaci využívány modely a pro pacienti je dobré, že si to mohou reálně představit a vyzkoušet. Nejčastěji respondenti odpovídali, že pacienti edukují o péči před a po výkonech a vhodných pomůckách k ústní hygieně, tuto možnost vybrala více než polovina respondentů. Edukace o správné technice čištění zubů byla až na předposledním místě a vybrala si ji ani ne polovina respondentů. Ve výzkumném šetření Bartůškové nejčastěji edukují o prevenci zubního kamene, technice čištění zubů, správných pomůckách a správné výživě (Bartůšková 2012, s. 48).

Cílem prevence ve stomatologii je předcházet onemocněním a uchovat funkci chrupu. Častým problémem je, že lidé chodí do ordinace pouze, když je něco trápí, a to už bývá na zabránění onemocnění většinou pozdě. Zákrok je pak nejen bolestivý, ale i komplikovaný a náročný. Je proto důležité, aby se dodržovala pravidla ústní hygieny, a tím se včas zabránilo vzniku onemocnění. Důležité jsou pravidelné prohlídky u stomatologa a správná technika čištění zubů (Slezáková et al., 2016, s. 205-206).

8 ZÁVĚR

Cílem této bakalářské práce bylo zjistit, jaké vzdělání mají asistenti zubních lékařů, dále zda mají tito asistenti zájem o prohlubování kvalifikace a další vzdělávání v oboru. Dále jsem zjišťovala, jaká je náplň práce asistentů zubního lékaře a zda se podílejí na edukaci pacientů. Na základě dosažených výsledků byly stanovené cíle splněny. V úvodu byly stanoveny 4 výzkumné otázky, na které se mi podařilo nalézt odpovědi na základě výzkumného šetření.

Z dosažených výsledků mého dotazníkového šetření jsem zjistila, že nejčastěji mají respondenti vzdělání zdravotnické, obor všeobecná sestra. Mezi nimi je i 12,5 % nezdravotníků. K náplni práce stomatologické sestry v ordinaci patří: dezinfekce a sterilizace, asistence při ošetření dutiny ústní, administrativa, péče o pacienty v průběhu ošetření lékařem, zpracování dentálních materiálů, edukační činnosti a vyvolávání RTG snímků. Dále jsem v mém výzkumném šetření zjistila, že se 66 % respondentů účastní vzdělávacích akcí a z toho 81 % respondentů podporuje v sebevzdělávání jejich zaměstnavatel. Výzkumná otázka č. 3 nebyla potvrzena, jelikož více než polovina respondentů nemá povědomí o svých kompetencích. Na edukaci pacientů se podílí nevelká část respondentů, většinou edukuje pacienty lékař.

Bakalářskou práci mohou využít jako informační materiál zdravotníci, kteří by rádi v budoucnu pracovali ve stomatologické ordinaci nebo asistenti zubního lékaře, kteří v ordinaci pracují a nemají dostatek informací o svých kompetencích. Alarmující je, že na této pozici, jak vyplývá z mého výzkumného šetření, pracují asistenti bez zdravotnického vzdělání, ale i asistenti, kteří zdravotnické vzdělání mají, ale nemají povědomí o svých kompetencích. Vykonávají činnosti, které jsou v rozporu s legislativou a neposkytují tak pacientům efektivní a bezpečnou péči. Tuto situaci by si měli uvědomit i zubní lékaři, kteří je zaměstnávají.

Edukace je ve stomatologii velmi důležitá a je jasně specifikovaná. Kdyby byli pacienti dostatečně edukováni a seznámeni se všemi důležitými kroky, nebylo by tolik pacientů se zdravotními problémy ve stomatologickém oboru. Prevence je velmi často opomíjená, a i když je nesmírně důležitá, existují ordinace, kde se prevencí nezabývají. Asistenti zubního lékaře nejsou proškolení, nemají odpovídající kvalifikaci a tím ani dostatek informací ohledně prevence.

9 POUŽITÁ LITERATURA

1. BARTŮŠKOVÁ, Ludmila. *Specifika práce sestry ve stomatologické ambulanci* [online], České Budějovice, 2012 [cit. 2019-04-13]. Dostupné z <<https://theses.cz/id/ad6dj6/?lang=en>>. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích Zdravotně sociální fakulta. Vedoucí práce Doc. MUDr. Vladimír Vurm, CSc.
2. Česko. Vyhláška č. 55/2011 Sb., o činnostech zdravotnických pracovníků a jiných odborných pracovníků, ve znění novel. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 2019-04-12]. Dostupné z: http://ftp.aspi.cz/opispdf/2011.html#castka_20
3. Česko. Vyhláška č. 99/2012 Sb., o požadavcích na minimální personální zabezpečení zdravotních služeb. In *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 2019-04-12]. Dostupné z: http://ftp.aspi.cz/opispdf/2012.html#castka_39
4. Česko. Vyhláška č. 391/2017 Sb., kterou se mění vyhláška č. 55/2011., o činnostech zdravotnických pracovníků a jiných odborných pracovníků, ve znění vyhlášky č. 2/2016 Sb. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 2019-04-12]. Dostupné z: http://ftp.aspi.cz/opispdf/2017.html#castka_137
5. KOŠŤAN, Pavol, František BĚLOHLÁVEK a Oldřich ŠULEŘ. *Management: [co je management, proces řízení, obsah řízení, manažerské dovednosti]*. Brno: Computer Press, c2006. Business books (Computer Press). 736 s. ISBN 80-251-0396-X.
6. DOSTÁLOVÁ, Tatjana a Michaela BEZNOSKOVÁ SEYDLOVÁ. *Stomatologie*. Praha: Grada, 2008. 193 s. ISBN 978-80-2472700-4.
7. HEKELOVÁ, Zuzana. Vzdělávání sester – „velké“ téma dneška: Další/celoživotní vzdělávání sester. *Florence*. 2018, roč. 14, č. 3, s. 2-3. ISSN 1801-464X.
8. HORNÍČKOVÁ, Dagmar. Metody a přístrojové vybavení stomatologické ordinace. *Sestra*. 2009, roč. 19, č. 9, s. 57-57. ISSN 1210-0404
9. CHRUDIMSKÁ, Lucie. Základní informace k péči o dutinu ústní pacientů, aneb co by měl ošetrovatelský personál znát. *Florence*. 2017, roč. 13, č. 3, s. 20-21. ISSN 1801-464X.

10. JUŘENÍKOVÁ, Petra. *Zásady edukace v ošetrovatelské praxi*. Vyd.1. Praha: Grada, 2010. Sestra (Grada). 80 s. ISBN 978-80-247-2171-2.
11. MAZÁNEK, Jiří. *Stomatologie pro dentální hygienistky a zubní instrumentářky*. Vyd. 1. Praha: Grada Publishing, 2015. 288 s. ISBN 978-80-247-4865-8.
12. MAZÁNEK, Jiří. *Zubní lékařství: propedeutika*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2014. 604 s. ISBN 978-80-247-3534-4.
13. NOVÁKOVÁ, Iva. *Ošetrovatelství ve vybraných oborech: dermatovenerologie, oftalmologie, ORL, stomatologie*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2011. Sestra (Grada). 240 s. ISBN 978-80-247-3422-4.
14. PLEVOVÁ, Ilona. *Management v ošetrovatelství*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2012. Sestra (Grada). 304 s. ISBN 978-80-247-3871-0.
15. PLEVOVÁ, Ilona et al. *Ošetrovatelství I*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2011. Sestra (Grada). 288 s. ISBN 978-80-247-3557-3
16. PODSTATOVÁ, Renata. *Hygiena a epidemiologie pro ambulantní praxi*. Praha: Maxdorf, c2010. Jessenius. 144 s. ISBN 978-80-7345-212-4.
17. PODSTATOVÁ, Renata a Růžena HALÍŘOVÁ. Režim na stomatologických pracovištích. *Sestra*. 2012, roč. 22, č. 4, s. 43-45. ISSN 1210-0404.
18. SLEZÁKOVÁ, Lenka. *Ošetrovatelství pro zdravotnické asistenty*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2008. Sestra (Grada). 240 s. ISBN 978-80-247-2506-2.
19. SLEZÁKOVÁ, Lenka, Markéta HRUŠKOVÁ, Petra KADUCHOVÁ, Irena PŘIVŘELOVÁ, Eva STAROŠTÍKOVÁ a Eva VŠETIČKOVÁ. *Stomatologie I: pro SZŠ a VOŠ*. Vyd. 1. Praha: Grada Publishing, 2016. 264 s. ISBN 978-80-247-5826-8.
20. SVĚRÁKOVÁ, Marcela. *Edukační činnost sestry: úvod do problematiky*. Vyd. 1. Praha: Galén, c2012. 64 s. ISBN 978-80-7262-845-2.
21. ŠAMÁNKOVÁ, Marie. *Lidské potřeby ve zdraví a nemoci: aplikované v ošetrovatelském procesu*. Praha: Grada, 2011. Sestra (Grada). 136 s. ISBN 978-80-247-3223-7.
22. VÁCHOVÁ, Zuzana a Kristina ZICHOVÁ. Asistence sestry ve stomatologické ordinaci. *Sestra*. 2007, roč. 17, č. 11, s. 35-35. ISSN 1210-0404.

23. VOVSOVÁ, Jiřina. *Přístup všeobecných sester k celoživotnímu vzdělávání* [online], Liberec, 2017 [cit. 2019-04-13]. Dostupné z <<https://dspace.tul.cz/handle/15240/26552>>. Bakalářská práce. Technická univerzita v Liberci Fakulta zdravotních studií. Vedoucí práce Mgr. Marie Froňková
24. VRUBLOVÁ, Yveta. Edukace v primární stomatologické péči. *Sestra*. 2011, roč. 21, č. 9, s. 44-46. ISSN 1210-0404.
25. WEBER, Thomas. *Memorix zubního lékařství*. 2. české vyd. Přeložil Magdalena KOŤOVÁ. Praha: Grada, 2012. 608 s. ISBN 978-80-247-3519-1.
26. ZOUHAROVÁ, Zuzana. *Zdravý úsměv: péče o zuby a dásně*. Vyd. 3. Vážany nad Litavou: JoshuaCreative, c2012. Zdraví (JoshuaCreative). 128 s. ISBN 978-80-904414-5-3.

10 PŘÍLOHY

Příloha A – Použitý dotazník	55
------------------------------------	----

PŘÍLOHA A – POUŽITÝ DOTAZNÍK

Dobrý den,

jmenuji se Kristýna Šebková, jsem studentka 3. ročníku oboru Všeobecná sestra Fakulty zdravotnických studií Univerzity Pardubice. Ráda bych Vás požádala o vyplnění tohoto dotazníku, který je součástí mé bakalářské práce na téma Role stomatologické sestry.

Dotazník je anonymní a zjištěné informace budou použity pouze pro potřeby mé práce. Na otázky odpovídejte prosím zakroužkováním jedné odpovědi, není-li uvedeno jinak, nebo slovně. Předem Vám děkuji za ochotu a věnovaný čas vyplňováním dotazníku.

1) Máte zdravotnické vzdělání?

- a) ano
- b) ne

2) Pokud jste odpověděl-a:

a) Ano, prosím uveďte, jaké je Vaše nejvyšší vzdělání a vystudovaný obor ve zdravotnictví?

:
.....

b) Ne, prosím uveďte, jaké je Vaše nejvyšší vzdělání a vystudovaný obor jiného zaměření?

:
.....

3) Myslíte si, že je výhodou mít zdravotnické vzdělání na pozici stomatologické sestry?

- a) ano
- b) ne
- c) nevím

4) Jak dlouho pracujete na pozici stomatologické sestry?

- a) méně než 1 rok
- b) 1-5 let
- c) 6-10 let
- d) 11-15 let
- e) 16-20 let
- f) 21 let a více

5) Jak často se účastníte vzdělávacích akcí ve svém oboru?

- a) minimálně 1x měsíčně
- b) 1x za 3 měsíce
- c) 1x za 6 měsíců
- d) 1 x za 12 měsíců
- e) vzdělávacích akcí se neúčastním

6) Pokud jste v předchozí otázce vybral/a možnost a) - d), uveďte, jakých vzdělávacích akcí jste se zúčastnil/a? (možnost zakroužkovat více odpovědí)

- a) kurzy
 - b) semináře
 - c) stáž
 - d) konference
 - e) workshopy
 - f) jiné, uveďte jaké:
-

7) Čtete odborné publikace?

- a) ano
- b) ne

8) Podporuje Vás Váš zaměstnavatel v sebevzdělávání?

- a) ano
- b) ne

9) Pokud jste odpověděl/a, že ano, v čem spočívá podpora Vašeho zaměstnavatele? (možnost zakroužkovat více odpovědí)

- a) podporuje mě finančně
 - b) sám mi vyhledává a nabízí vzdělávací akce
 - c) uvolní mě ze zaměstnání
 - d) jiná, prosím uveďte:
-

10) Co je náplní Vaší práce v ordinaci? (možnost zakroužkovat více odpovědí)

- a) administrativní činnost
 - b) edukační činnost
 - c) asistence při ošetření dutiny ústní
 - d) péče o pacienty v průběhu ošetření zubním lékařem
 - e) zpracování dentálních materiálů v ordinaci
 - f) vyvolávání RTG snímků
 - g) dezinfekce a sterilizace
 - h) jiné, prosím uveďte:
-

11) Vykonáváte některou z činností, ke které nemáte příslušné kompetence?

- a) ano
- b) ne
- c) nejsem si vědom/a

12) Kdo ve Vaší ordinaci edukuje pacienty o správné péči o dutinu ústní?

- a) pouze sestra
- b) pouze lékař
- c) sestra i lékař
- d) jiné, prosím uveďte:
- e) v ordinaci needukujeme o správné péči o dutinu ústní

13) Jaké pomůcky k edukaci užíváte? (možnost zakroužkovat více odpovědí)

- a) informační letáky
- b) audiovizuální pomůcky (obrázky, film, ...)
- c) modely
- d) edukuji pouze verbálně
- e) jiné, prosím uveďte:

.....

14) Vyberte prosím, jakými tématy se Vy jako sestra zabýváte při edukaci pacienta (možnost zakroužkovat více odpovědí)

- a) edukace o péči před a po výkonech
- b) edukace o správné technice čištění zubů
- c) edukace o vhodných pomůckách k ústní hygieně
- d) jiné, prosím uveďte:
- e) pacienty needukuji